

NOLAKO BADIA NAHI DU PASAIAK?

Herritarrak kexu dira biziberritze plana
portuaren menpe dagoelako

Giza eskubideen deklarazioak 60 urte

Estatuek zikindutako tresna

Krisia industrian

Makina-erreminta salbatu da, oraingoz

Net hurbil

Iker Zirion blogariak
Kongotik
gerraren berri
eman digu

Lavaxeta Sarria Bizkaia Irratiarentzat

Eskervik asko Bizkaia!

www.bizkaiairratia.com

- 4 Deabruaren abokatua: Estibaliz Ruiz de Azua.**
Fermín Etxegoien.

Pertsonaia

- 11 Gabriela Vieira da Silva, sexu langilea: "Ez gara gaueko printzesa, gu borrokalari gara, gerlari".**
Miel A. Elustondo.

Iritziak

- 18 Katixa Agirre. Ttakun (h)errenka.**
Kaka, txiza eta ispilua.
19 Asisko Urmeneta. Gora Pro Nobis.
20 Julen Zabalo. EA ere susmagarri.
Igor Estankona. Laguntza.
21 Oier Araolaza. Udazkenaren tronoan.
Joxemari Ostolaza. Kronologiari.
22 Bertso berriak. Mikel Laboari eskutitza.
Xabier Paya.

Erdiko kaiera

- 23 Kronika. "Laboa hil da"**
kantatu zuten kazetek.
Gorka Bereziartua.
26 Alegintza vs. Ahalegintza.
Joxerra Garzia.
28 Liburuak. Igor Estankona.
29 Diskoak. Iker Barandiaran.
30 Ezpalak eta Abarrak. Jon Torner.
32 Ihesi: Urretxu. Denborak harrapatutako harri bitxiak. Karen Alberdi eta Kristina Igartua.
34 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
36 Osasuna. Jabier Agirre.
37 Landareak. Jakoba Errekondo.
38 Denboraren makina. Nagore Irazustabarrena.

Mikel Laboa.

Termometroa

- 39 Marine Pueyo: "NaBai benetako oposizioa balitz Barcina urduri litzateke".**
Mikel Asurmendi.
44 Itzulpen memoria. Itzultze zamak arintzeko tresna.
Onintza Irureta.
46 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.

6 | Pasaia badiak | Urko Apaolaza

Urtarrilean, La Herrerako pabiloiak botatzean, 120 hektarea libre geratuko dira. Pasaiaren biziberritzean funtsezkoa izango da espazio hori. Zirt edo zart egiteko momentua iritsi da eta herritarrak ez daude konforme erakundeen asmoekin. Beraien hitzetan, badiak ezin du portuaren trukeko txanpona izan, eta benetako biziberritzeak ezin du gehiago itxaron.

16 | Giza Eskubideak, estatuen borondatepean | Uxua Larretxea

48 | Net Hurbil | Pello Zubiria

50 | Azkena | Santi Leone

42 | Krisi finantzarioa | Daniel Udalaiz

Krisiak gehien eraikuntzari, higiezin sektoreari eta etxetresnei eragin die. Automobilgintzari ere bai, eta ekoizpena %12 murriztuko dela kalkulatu da. Krisiaren ondorioak jasan ez dituen sektorea makina errementarena da.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbine Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Argia.com: Lander Arbelaitz, Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urzi Azpiroz, Olatz Kortá. Idazkaritza Teknikoa: Aloña Sorraluze. Sustapena: Esti Parada. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Maider Lizarazu, Mari Karmen Loiarde.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpidetza@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Garbine Ubeda Goikoetxea. Azaleko irudia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

“Nola gustatzen zaigun ‘izen propioen’ aurka egitea, aukera ñimiñoena aurkituz gero”

Estibaliz Ruiz de Azua | Aurkezlea

Hainbat hilabetez telebistatik kanpo izan ostean,
itxura aldatuta berragertu da Teleberriko aurkezlea.
Tartean bularreko minbizia gainditu du.

FERMIN ETXEGOIEN

Argazkia: Iñigo Azkona

Alabengatik zaudela hemen entzun nizun eta negarra eragin zenidan...

Ez nuen hori bilatu. Tokatu zitzaidan minbizi motari esker nago hemen —ez baitzeukan metastasirik—, baita tratamenduagatik ere. Egia da alabek, senarrak, familiak eta lagunek “eramangarriago” bilakatu dutela prozesua.

Gainditu al duzu... minbizia gainditu izana?

Beldur naiz “minbizia gainditu dut” esateaz. Badakit sendatu naizela, edo hala uste dut... Baina ez zait ahazten otsailean daukadala lehen errebisioa.

Gaixo zinela gogoratu al zinen zure izena daraman ama-birjinaz?

Ez, aski arrazionala naiz. Ikerkuntzan ari diren edo aritu izan diren guztiakin gogoratu nintzen, haiei esker errazagoa baita minbiziaren ostean bizirautea. Baina badakit oso gertuko pertsonak “eskatzeaz” gogoratu direla eta dena da baliagarria. Nire ama, nire aita... Zama jasan behar izan dute hila-beteotan eta lagundu egin die beren ama-birjinaz gogoratzeak.

Esan diezazuket lehen zure telegenia “krispatu xamar” ageri zitzaidala oraingoarekin alderatuta?

Ez dut uste aldartea aldatu zaidanik; baikorra naiz eta biktimismoa gorrotatzen dut. Aitor-tuko dizut, halere, zuzen zaudela... baina agian ileari zor zaio aldaketa. Tratamenduaz erori egiten bada, moztu dezagun!

Egia al da ETB ez dela apenas mintzatzen Arabaz?

Askoz gutxiago gara, baita albiste gutxiagoren iturri ere, nahiz batzuetan aldarrikatu beharra dugun gehiago hitz egin dadila gureaz.

Espero al zenuen Iruña-Veleiakoa?

Ez. Sinesgaitza zait piezak arkeologoei marraztu dituztela. Are gehiago eurentariko batzuen “bizitza osoko lana” izanik Iruña-Veleia. Gehien haserretu nauena tokiz kanpoko irain pertsonalak izan dira. Nola gustatzen zaigun “izen propioen” aurka egitea, aukera ñimiñoena aurkituz gero!

Bereziki kontuan hartzekoa iruditzen zaizu Araban euskaraz egin izana duela 2.000 urte?

Bai, latinez egin izana bezala... edota kultur oparoa zutela eta beste herriei salerosketak harremanetan zebiltzala jakitea bezala. Baina galdera Iruña-Veleian aurkitutakoaz baldin bada, ez dut uste arkeologo batzuek Historia alda dezaketenik.

Kalean zoazela, zertaz hitz egiten dizu jendeak?

Batzuk berriro ikusteaz pozten dira, besteek azken urtean zertan aritu naizen galdeztzen didate... Nire ile orrazkeraz mintzatzen dira ere, esanez “oso ausarta naizela horrenbeste mozteagatik”. Erantzuten diet aldatu beharra dagoela, beste barik... ■

bota

Bizkaiko bertsolari
txapelketa 2008

finala BECen

abenduaren 20an
17:30ean

erdu metroan!

www.botasarean.biz

bbk=

Pasaiaren biziberritzea

Badiaren

azkeneko aukera

Laster hasiko dira Pasaiako badia biziberritzeko lanak. Auzo elkarteetako ordezkarien ustez obra horiek ez dute ipar-garbirik ekarriko. Posible ikusten dute portuak baldintzatuko ez duen Pasaia berri bat, eta horretarako hitza eskatu diete agintariei. Horixe eman diegu guk.

URKO APAOLAZA

Argazkiak: Dani Blanco

HIPOTEKA BELTZA dute pasaitarrek bizkarrarean. Iraganean portutik bizi ziren, baina orain, portuak badia osoko bizitza baldintzatzen du. Bertako herriek (Pasaia, Lezo, Errenteria...) Euskal Herriko adierazle ekonomiko kaxkarrenetakoak dituzte eta frankismoko urbanizazio basatiaren ondorioak jasan dituzte azken hamarkadotan. Pasaitarrek ohituta daude biziberritze promesekin, etorri bezala joan izan diren horiek.

Badirudi oraingoan benetakoa dela: *Pasaiako berregituraketa martxan da* irakurri dute herritarrek egunkari nagusietan hizki larriz. Erakunde publikoak urtarrean hasi nahi dute La Herrerako pabiloi grisak botatzen, nabeak eta etxebizitzak egiteko. Benetakoa biziberritze baten aurrean gaude ala portuak baldintzaturiko operazioa da? Auzo elkarteak ez daude ados proiektuarekin, aurreko urbanizazioen oker berberak izango dituelako, eta eskatzen dute biziberritzea parte hartze prozesu baten ondorio izatea. Izan ere, badiaren urbanizazio sozialago bat posible da beren ustez. Azkeneko aukera izan daiteke honakoa.

Herritarrek antolatzeke ordua

Pasaia eraikin eta errepedez jositako inurri-zuloa da. Hormigoizko estruktura arraroek eta burdinazko erraldoiek agurtzen dute bisitaria; gaueko argiek dir-dir egiten dute itsaso etxekotuan.

Baina leku honek historia luzea du, pisu handikoa Gipuzkoako industriarentzat. Portu natural paregabea edukitzeagatik –sakonera

eta kabida handikoa– ontziolagune garrantzitsua izan zen duela mende batzuk. 1805ean sortu zen udalerri bezala, San Pedro eta Donibane elkartu zirenean. Ondoren, XIX. mendetik, industrializazioak irentsi zuen: auzo edo barruti berriak sortu ziren –Antxo eta Trintxerpe– bakailau arrantzaren urrezko aroa etorri zen eta 80ko hamarkadatik denok ezagutzen dugun krisi sakonera makurtu zen industria eta arrantza sektorea.

Bost hizlariak mahai zuriaren bueltan daude eserita. Aldamenean, afiak eta kartelak apaletan pilatzen dira. Grabagailu digitalak ez ditu kikildu: “Batzen gaituena da arazo konkretuak dituen badia baten inguruan bizitzeak. Formalki udalerria gara, baina barrerak besterik ez ditugu”. Teresa Ezkurak, Donibaneko Bonantza auzo elkarteak kideak, denen ahotik hitz egin du. Pasaiako lau barrutietako auzo elkarte eta

herritarrek koordinadora sortu dute. Gisa horretan, modu bateratuan erantzun nahi diete Pasaiako erronka berriei eta biziberritze planen atzerapenei. Ez da lehenengo aldia elkartzen direna, baina ekimenak indarra hartu du oraingoan. 2005ean *Pasaia Bada Garaia* aldizkaria kaleratu zuten eta ordudanik lelo horrekin egin izan dituzte aldarrikapenak. Espresuki sortutako dekalogoak laburbiltzen ditu koordinadoraren izaera eta helburuak; hauek dira ideia nagusienak: Pasaiaren biziberritzeak ez du zertan beste proiektuekin derri-gorrez loturik egon; Pasaiak ezin duela portuaren eta Gipuzkoaren zerbitzura dagoen herria

“Badakizu zein den esku beltza? Esaten dute Pasaiak interes estrategikoa duela, horixe da gure gurutzea”

**Teresa Ezkurra
(Bonantza auzo elkarteak)**

Ezker-eskuin: Josetxo Dominguez (Trintxerpe XXI plataforma), Teresa Ezkurra (Bonantza auzo elkarte), Iñigo Arana (Pasaia Antxoko bizilaguna). Diagnosia garbi dago: Pasaia biziberritzea behar du, baina nola egin hori?

soilik izan; Pasaia “ekonomia berriaren” erreferentzia bihurtuko duen biziberritze integrala lortu behar du; eta funtsean, pasaitarrak izan behar dira beren etorkizunaren jabe. Manifestua hamarnaka gizarte elkarte sinatu dute, mugimenduak duen babesaren adierazgarri. Imanol Irizar donibandarraren iritziz ekimena prozesu natural baten ondorioa da: “Konturatu ginen toki oso konplexuan geundela eskumen aldetik. Indarrak biltzea da gertzen zaiguna, ez dugu beste erremediorik”.

Pasaia badiaren mende askotan probintziaren onurarako esplotatua izan da, baina bertako biztanleek ordainetan esker txarreko bizikaltate parametroak besterik ez dute jaso: Ingurumenean kutsadura nabarmena –Ibedrolaren zentral termikoa Espainiako Estatuko 31. kutsatzaileena da–, Gipuzkoako langabezia tasarik handienetakoa, biztanle dentsitate izugarria, barrutien arteko konexio kaxkarra, errenta baxuak... “Esaten dute portua Gipuzkoako lehenengo enpresa dela, bada, Pasaia da azkeneko herria”, dio Josetxo Dominguezek, Trintxerpe XXI platformako ordezkariak.

La Herrera: biziberritzearen motorra

Dominguezentzat Pasaia Portu Agintaritzak (PPA) La Herreran egin nahi dituen obrek ez dute zentzurik: “Batorde batetako

“Ematen du etxebizitzaren kontra gaudela baina ez da horrela. Esaten duguna da ezin dela errepikatu oraingo masifikazioa”

**Jose Ignacio Elortegi
(Sanpedrotarra auzo elkarte)**

arkitektoak honela esan zuen: “La Herrerak badiako ekonomia biziberritzeko motorra izan behar du”, baldintza hori ez bada betetzen ez da biziberritzerik egongo”. PPAk auzo horretarako onartutako plana hau da: pabiloiak botatzean 12.000 m²-ko espazioa geratuko litzateke libre. Erdia plataforma logistikoko berrirako izango da, hau da, biltegiarako. Beste erdian etxebizitzak, lokal komertzialak eta abar. “Guk esaten duguna da nahikoa dela hainbeste plataforma logistikorekin, hori ez da biziberritzea. Diputazioak badu inguru horretarako kultur aurreproiektua eginda, jar dezala martxan. Baina ez, etxebizitzak, hori edozeinek egiten du!”, dio Dominguezek.

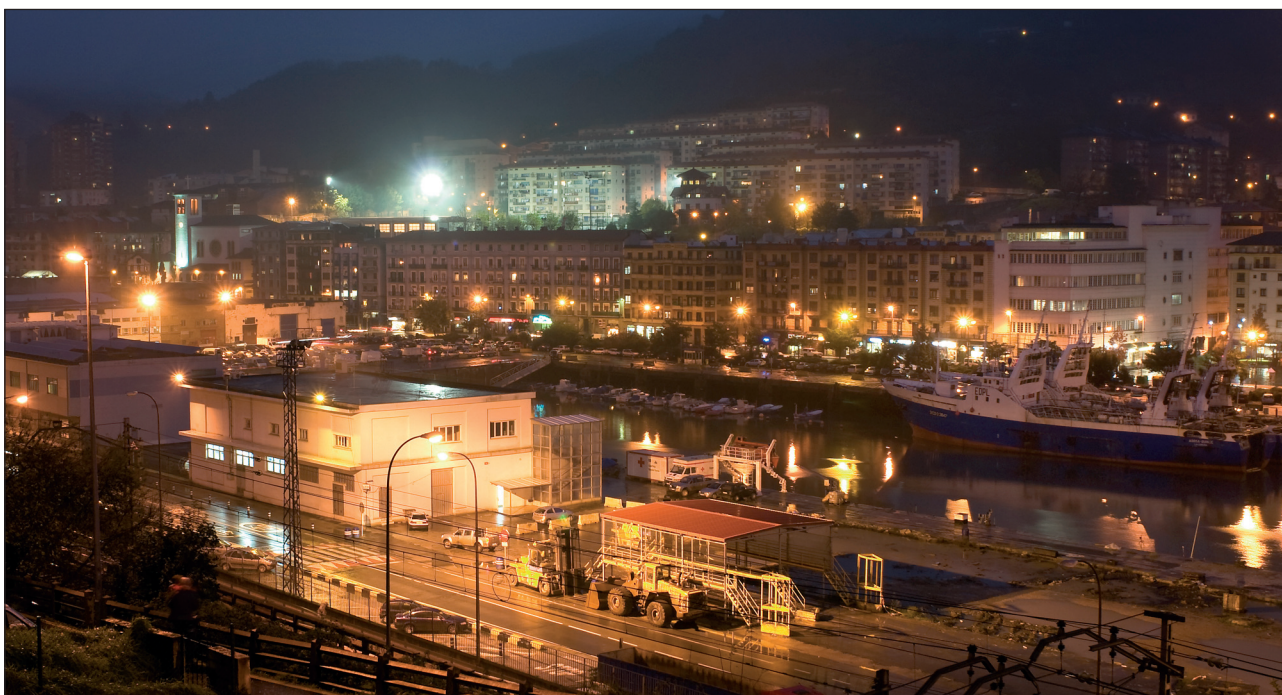
Garbi dago etxebizitzak finantza-bide gozua direla Jaizkibelen kanpo portua egin nahi duten erakundeentzat. Sanpedrotarra auzo elkarteak Jose Ignacio Elortegiren iritziz “etxebizitzaren arazoarekin kontu ibili beharra dago, ematen du etxebizitzaren kontra gaudela baina ez da horrela. Esaten duguna da ezin dela errepikatu orain dagoen masifikazioa”. Alternatibak badituzte, itsas museoa adibidez: “Itsas museoa ikurra izango litzateke guretzat. Olano diputatu nagusiak Gipuzkoan beste Guggenheim bat posible dela esatean Tabakaleran bakarrik pentsatzen du. Zergatik ez itsas museoa Pasaientzat?”.

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa)
Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispavista.com
www.acvmultimedia.com/ondarre

Badirudi esku beltz batek saboteatzen dituela Pasaia-arentzako etorkizunerako planak. Europar Batasuneko Urban diru laguntzak ezin izan zituzten nahi bezala inbertitu –finantzazio eta eskumen arazoengatik–, Zinealdea proiektuak ere Oiartzunen amaitu du –“pasaitar batentzat Oiartzunera joatea Disneylandera joatea bezala izango da”, dio Elortegik–, Miramongo parke teknologikoaren hedapena Hondarribiarako ari dira pentsatzen... “Bada-kizu zein den esku beltza? –Teresa Ezkurak– Esaten dute Pasaia interes estratergiakoa duela, horixe da gure gurutzia”.

Eskumenak harrapatua

Zorabiatzeko moduko eskumen sare konplikatua gobernatzeko dituen Pasaia eta bere portua. Barrutiak, udalak, Gipuzkoako Aldundia, Espainiako Estatuko administrazioa, Eusko Jaurlaritzako hainbat sail... Guztiek dute parte eta bakoitzak bere intereseko asmoak defendatzen ditu.

Eskumen arazoak konpondu eta biziberritzea gauzatzeko, erakundeen arteko batzordea sortu zen 1997an. Biziberritzea ez atzera ez aurrera ibili da eta orain Jaizkibia sozietate publikoa da badiako urbanizazio proiektuez arduratzen dena. Harrigarria da sozietate horretan pasaitarrek duten parte-hartze murrizta –laurden baten zazpirena–: “Hasieran Pasaia biziberritu behar zen, baina orain Pasaia-Bidasoa ardatza da biziberritu behar dena, eta jakina, Udalaren ordezkariak erabat urtuta geratu da horrelako eremu zabalean”. Ezkurak ez du zalantzarik Jaizkibia zer asmo duen: “Azkenean biziberritzearena makillajea da, zerikusirik ez duten beste interes batzuen-tzako aurkezpen gutuna”. Bestalde, auzo elkarteetako kideen ustez, sozietate horrek beste erakunde gertukoagoak neutralizatu ditu: Urban fondoak kudeatzeko Badia Berri elkarteak, Oarsoaldea garapen agentzia...

Duela gutxi Batzar Nagusietako EBko ordezkariak iragarri zuten Aldundiak 14 milioi

HONDARRIBIA

Abenduaren 11tik 15era, San Pedro kalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Jaizkibelgo kanpo portua

2005eko urrian Eusko Legebiltzarrak dei egin zien inplikaturik zeuden aldeei, badiaren biziberritzea hasteko “kanpo portuaren menpe jarri gabe”. Badirudi erresoluzio hori ezerezean geratu dela eta asko dira orain badiarako kanpo portua “ezinbestekoa” dela dioten erakundeak, *Gipuzkoa aurrera!* lobby ekonomiko-politikotik hasita. Mezu horrekin bat egiten azkenekoa Patxi Lopez lehendakariagaia izan da, biziberritzerako plan berri bat hitz emateaz gain, sozialisten buruak premiazkotzat jo baitu kanpo portua egitea badiaren etorkizunerako.

Jaizkibelgo magaletan kanpo portua egiteko asmoak gorabehera asko izan ditu. Azkeneko proposamena “ekoportua” izan da. Funtsean, azpiegitura horrek

oraingoaren merkantzia bolumena hiru koiztuko luke —guztira 17 milioi tona; Bilbokoak 40 milioi tona mugitzen ditu—. Horretarako 140.000 m²-ko kaia eraikitzea proposatzen du proiektuak eta kamioiak Jaizkibelen barrena egingo diren hainbat tuneletatik iritsiko lirateke bertara.

Bi oztopo eta zalantza bat

Kanpo portua egin egingo dela azpimarraitu dute behin eta berriz hainbat politikaririk. Hain zuzen duela gutxi, Estatuko aurrekontuen negoziaketan, EAJk PSOE-rekin kanpo portua eraikitzeke finantzaketa hitzartu zuen. Baina horrelako bultzadak egon arren, egitasmoak baditu bi oztopo nagusi —talde ekologisten presioa kontuan izan gabe—.

Alde batetik, Espainiako Sustapen Ministerioak ez du oraindik ingurumen eragina neurtzen duen azterketarik egin, eta hori ez da tramite hutsa. Bestetik, Jaurilaritza osatzen duten Hirukoan jarrera kontrajarriak daude oso: EB kanpo portuaren kontra dago eta EAren esku dagoen Ingurumen saila ere ez dago ados proiektuarekin. Zalantza bat ere badago: izango al luke portu horrek oraingo merkantziaren hirukoitza erakartzeko ahalmenik?

euro inbertituko dituela Pasaiaiko hainbat proiektutan. “Edozein herritan inbertsio normala dena hemen ohiz kanpokoa da” dio Iñigo Arana antxotarrak. Berak dio Antxoko bizilagunak zoratzen daudela N-I-en bulebarizazioarekin: “Jakina, 50 urtetan ez baita ezer egin. Baina azkenean agintariek nahasten dute biziberritzea kaleen txukunketa arruntarekin”.

Ez al da herritarren artean desengainua nagusitu hainbeste promesa, sozietate eta proiektu egin gabeekin? Auzo elkarten koordinadorak manifestazioa egin zuen joan den ekainean, eta ekimen bateratua izan zen arren, uste baino jende gutxiago joan zen bertara. Ez ezagutzaren ondorio da hori, koordinadoraren bozeramaileen ustez.

Posible al da portuaren zama kentzea?

Askorentzat, portua Pasaiaiko bosgarren barrutia da. 1926an Gipuzkoako Aldundiak Espainiako Estatuaren esku utzi zuen portua eta obra batzorde batek hartu zuen bere ardurara. Egungo Pasaiaiko Portu Agintaritza batzorde haren ondorengoa da —Gonzalez Txabarri diputatu nagusi ohia du buru eta Sustapen Ministerioarena izanik ere, organo autonomoa da—. Pasaiaiko portuak 5 milioi tonako merkataritza trafikoa izan zuen 2007an, aurreko urtean baino %7,1 gutxiago. Ikusi beharko da 2008 eta 2009ko emaitzak zeintzuk izango diren, batez ere industriari eta automozioak gainean duten krisiarekin. Izan ere, portuko merkantziatan txatarra (osoaren %36) eta autoak (600.000 unitate) dira gehien mugitzen diren produktuak.

Portuko arduradunek behin baina gehiagotan esan dute edukiera ahalmenak goia jo duela eta Jaizkibelgo kanpo portua egitea beharrezkoa dela. Aitzitik, zenbait informeren arabera portua bera ez da behar bezala aprobetxatzen eta infraerabilia legoke: “Oso erraza

da —dio Jose Ignacio Elortegik—, ontzia etortzen da, kamioia betetzen du eta txatarra eramaten du hemendik, ez dago zertan moilan eduki beharrik”. Azken batean beste lekuetan “normalak” diren gauzak eskatzen dituzte auzotarrek: txatarra gainetik kendu diezaietela, edota interkonezioa hobetu. “Ez da normala Antxora joateko denbora gehiago behar izatea Tolosara joateko baino. Gauza arruntak nahi ditugu, badiako ontzi-motora Lurraldebusen sartzeara, esaterako”.

Ezker-eskuin:
Imanol Irizar
(Bonantza auzo
elkartea) eta Jose
Ignacio Elortegi
(Sanpedrotarrak
auzo elkartea).

Pasaia ez dadila izan trukerako txanpona edo batzuen artean banatzeko pastela; entzun diezaietela herritarrei, horixe nahi dute. Imanol Irizarrek honela dio: “Badago konstante bat azkeneko urteetan, eta da politikarien harropuzkeria. 30 urtetan ez dute ezer mugitu, eta orain, gauzak egin behar dira beraiek dioten bezala, herritarrek ez dute hitz egiterik”. Irizarrek azaldu duenez, duela gutxi Plymoutheko (Ingalaterra) uni-bertsitateko ordezkariak bisitatu zuten badia: “Guk uste genuen esango zutela hau zulo bat besterik ez dela, baina ez, zera esan zuten: ‘Hau aukeraz beteriko lekua da’”. Hipoteka handi bat kentzeko azkeneko abagunea izan daiteke honakoa, eta herritarrek horretaz hitz egin nahi dute. ■

Gabriela Vieira da Silva

Ez du gurean bizitzeko legezko agiririk. Hobe egiazko izena goitizenez mozarrotu. Haren aurpegiera babestu. Hedabideetan ikusi eta irakurri izan duenaz nazkatutik, bere egia kontatu digu, bankero jaunarenak baino gehiago balio duen hori.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

Legez kanpo sexu lanean

«Ez gara gaueko printzesa, gu borrokalari gara, gerlari»

Izena duzu...

Andreia, Luz, Renata, Marta, Gabriela, Maria, Carolina, Larissa... Horiek denak izan litezke nire izenak. Egiatan, oraintxe jokatzan ari den 20 urtez azpiko Emakumezkoen Futboleko Mundu Txapelketan Brasilentzat lehenengo gola sartu duen joklariaren izena.

Erantsi diguzu lana, horratik! Kar, kar, kar. Noiz eta non jaioa?

Benetan? 1976ko abenduaren 4an, Belo Horizonten (Brasil). Agirien arabera, 1977koa naiz. Aitaren okerra izan zen. Seme-alabak erregistratzerakoan, gure herrian ordaindu egin behar izaten da. Gure aitak dirurik ez momentuan, eta ezin ni erregistratu. Gero, urtarrilaren 27an erregistratu ninduenen, urtarrilaren 20koa nintzela esan zuen erregistroan, mozkortuta zegoelako. Bi egunek berealdiko nahastea ekarri dute nire urteurrenaren inguruan. Nortasun agiri eta pasaporteek urtarrilaren 20koa naizela diote, 1977koa, baina badiotsut, okerra da hori. Nire ahizpa bat 77an jaio zen. Bi alaba urte berean? Ezinezkoa da.

Bi jaiotze egun dira zure bizitzan.

Ez zait kontu hori behin ere askorik gustatu. Nire urtebetetzea hilaren 4an da, abenduan. Belo Horizonten, berriz, lan egiten nuen enpresan, “Zorionak! Bai, badakigu urtebetetzea duzun!”. Urtarrilaren 20an, alegia. Nik, “Ez, ez da nire urteurrena”. Bestalde, ondo zegoen, bi aldiz jaso ohi nituen erregaloak.

Lanean ari zinen Belo Horizonten.

Bai. Jatetxe batean ari nintzen, gerente nintzen, ondo irabazten nuen... Baina ordu asko lanean eta ez nuen alabarekin egoteko astirik. Horretan, hona etorria zen lagun batek hots egin zidan, etortzeko, hemen erraz irabaziko nuela diru gehiago. Dirutu, itzuli eta alabarekin egoteko denbora izango nuela... eta etorri nintzen. Baina gauzak ez dira horrela. Dirua ez da erraz etortzen. Bitartean, alaba ikusi

EHUren Uda ikastaroak

“Paulo Coelho zuzendu zuen ikastaroan izan nintzen udan, Donostian. Brasilen ia ezinezkoa gertatuko zitzaidan idazlearekin, nire idoloarekin, egotea. Ikastaroaren bigarren egunean, liburuak sinatu zain ilaran nengoela, Euskal Telebista etorri zen galdezka. Galdetu zion nire aurrekoari, galdetu nire atzekoari, eta niri ez, Paulo Coelho buruz han zen beste inork baino gehiago dakien honi, ez! Haren lan gehienak irakurri ditut, hainbat kontu dakizkit... baina ez zidaten niri galdetu, han zegoen brasildar bakarrari! Ez al da diskriminazio modu bat? Zer zegoen ETBko kazetariaren gogoan?”.

gabe nago. Oraintxe joatekoa naiz, laster, udaberrian. Ikusiko dugu.

Gasteiza heldu zinen, zuzen?

Bai. Belo Horizonten ez dugu nazioarteko hegaldirik eta Rio de Janeirora joan behar izan nuen. Handik, Madrilera, zuzen. Bertan jaso ninduen lagunak. Handik, Gasteiza, lagun hura hemen bizi zen eta. Turista bisatua nekarrela etorri nintzen, hemen hiru hilabete igarotzeko baimenaz. Denbora hori igaro eta ez nintzen Brasilerantz itzuli, ordea, eta legearen arabera irregular nago harrezkero.

Zer dakar irregulartasun horrek?

Onik ez. Zenbait gauza egin nahi, eta ezin, agirik ez duzulako. Oraindik orain gertatua, joan naiz banketxera kontua ireki nahi nuela esanez, eta ezetz, immigrantea nintzelako. Joan naiz banketxe beraren beste sukurtsal batera hemengo lagun bat, bertakoa, ondoan nuela, eta dena libre: kontua ireki eta kreditu txartela eman zizkidaten. Bestela, bada, ezin joan Parisera, ikusi egin nahi bainuen, Europara etorriz gero, hara joan nahi, baina ez nabil libre.

Poliziaren kezkarik?

Bai, hori ere bada. Tren geltokira lagunarekin, eta ezin lasai joan. Autobusetara, berdin. Errezeloa eta beldurra. “Polizia asko dago!”, esaten didate. Ez dakit polizia asko dabilen ala ez, baina beldur horixe sartzen dizute. “Kontuz autobus geltokian, kontuz trennean!”. Batzuetan ez dut beldurrik izaten, beste batzuetan bai. Ez dakit zuzen zergatik, baina hala da. Baditut lagunak, eragozpenak izan dituztenak. Poliziek hartu eta hogeita lau ordu, eta gehiago, atxilo izan dituzte, tratatu onik jaso gabe. Ezta gaizkile izanda ere! Gu ez gaude legal, baina ez gara kriminalak... Badut lagun bat, guztiz traumatizatuta atera zena polizia etxetik. Beldurrez bizi da. Senarrak atera zuen polizia etxetik, baina oraindik poliziari begiratu ezinda bizi da. “Zer ari zara hemen? Zergatik ari zara pros-

“Brasildarra naizela esan eta puta naizela uste dute. Eta gauzak ez dira horrela”

tituzioan gure herrialdean?”. Tratu txarra! Arrazoirik gabe, gainera. Beren ametsak dakartza jendeak, ez da dirua bakarrik. Horregatik bizi naiz batzuetan beldurrez. Edo gauez egiten ditut bidaiak. Valentziara joan nintzen behin. Hara nindoala, lagun bati hots egin eta hark esan zidana: “Zer ari zara Valentziara, ordea?! Hemen polizia besterik ez dago!”. Autobusetik jaitsi nintzen beldurrez nengoen, jakina. Niri oraindik ez zait ezer gertatu. Bestalde, badira pertsona batzuk oso pesimistak... Paperak izanez gero, kito kezka horiek!

Paperak behar.

Horretarako, ordea, lehenengo, hiru urtez erroldatuta egon behar dut, herrialdetik irten gabe, poliziaren informe txarrik gabe... Orain dela bi urte etorri nintzen baina kontua da lehenengo urtean ez nintzela erroldatuta egon, urtebete galdu dudala bidean. Otsailean, berriz, Brasila joatekoa naiz, eta orduan, etorri eta hutsetik hasi beharko dut berriz. Ikusiko dugu. Baina negozioa ireki nahi dut etxean, ile-apaindegia lehenbizian, eta okindegia gero. Neure buruarentzat egin

‘Onze minutos’

“Txera berezia diot Paulo Coelhoen *Onze minutos* liburuari. Nire urtebetetzearekin batera hasten da narrazio hori, abenduaren 4an. Hilaren 8ari dagokion testura heldu eta gogoan hartzekoa dut, Kontzesio eguna baita, ni hona heldu nintzen eguna. Liburuak, gainera, gure bizimoduaren zenbait berri ematen du. Tartean, badu erromantzea ere, eta neska asko ezagutzen ditut bezeroa lagun egin eta harekin ezkondu direnak”

Nortasun agiria

Eman dezagun Gabriela Vieira da Silva (Belo Horizonte, Brasil, 1976) dituela izen-deiturak. Batxilergo ikasketak egin zituen eta unibertsitatera joan ezinik izan zen, harako dirurik ez eta. 2006an heldu zen Euskal Herrira, Gasteiza. Legearen arabera, ilegal dago. Bertan egoteko baimenik gabe, eta legez kanpoko sexu lanean. Borrokan, jaioterrian dagoen familiari diruz laguntzen, etorkizun hobea eraikitzen. Ile-apaindegia du lehen asmo, okindegia, bigarren. Harri horien gainean jaso nahi du etorkizuna Belo Horizonten.

nahi dut lan. Diru pixka bat batu dut, bai, baina ez hainbeste, ez nire asmoak gauzatzeko beste. Gehiago behar dut, eta joan eta etorri egin beharko naiz.

Ez duzu inorentzat lan egin nahi...

Brasilen lan asko egiten dugu, jai eta aste. Lan larunbata, igande eta jai egunetan. Atsedene eguna denean, lo besterik ezin egin. Alabak, berriz, berarekin nahi nau. Horixe eskatzen dit behin eta berriz, ondoan nahi nauela. Urtebetetzea zuenetan ere, ospakizuna baino gehiago, ni bertan egoteko eskatzen zidan, berarekin igarotzeko eguna. Hamaika urte zituen handik irten nintze-

nean. Hamahiru ditu orain. Hamalau egingo ditu otsailen. Haren haurtzaroa galdu dut, nolabait, eta haren adoleszentzia galdu behar ote dut, bada? Garai zailena datorkionean! Bera- ren ondoan egon nahi dut, berarekin egon garai horretan. Aleisandra Stephanie du izena alabak. Sanda edo Sandinha deitzen diot.

Zer diozu arrazakeriaz?

Ez dut arrazakeriarik sumatu nire azalaren koloreagatik, baina bai hitz egiten dudana moduagatik. Uste dut hemen azalaren koloreak ez dakarrela arrazakeria. Hemen, hasten naiz hizketan eta afrikarra-edo naizela uste dute. Brasildarra naizela esan eta puta naizela uste dute. Eta gauzak ez dira horrela. Beti ez da horrela, hala ere. Esaterako, igeri ikastaroa egiten ari naiz oraintxe eta bertan badira hiruzpalau emakume adinekoak. Primeran konpontzen naiz haiekin. Besteren bat, bada, gaztea, nire adin berekoa, oso jatorra. “Brasildarra? Nik capoeira egiten dut! Oso herrialde ederra, Brasil”. Niretzat hori oso lasaigarria da. Neska bat hemengoa, nirekin bestelako aurreiritzi gabe hitz egiten duena. Horrek bihotz ematen dit, igeri ikastera joateko motibatu egiten nau. Hor ez dago diskriminaziorik ez ezer. Poztu egiten nau.

Gaztelania ikasten ere ari zara.

Asko gustatzen zait ikatea. Oso pozik nago. Irakaslearekin ere oso pozik nago, Nora du izena, gipuzkoarra da, euskaldun-euskalduna. Taldean immigranteak gara gehienak. Brasildarrak, sei, baina lau gara hutsik gabe joaten garenak. Besteak, pakistandarrak, aljeriarrak, marokoarrak... Ari naiz ikasten, baina Norak beti esaten didana: “Poliki hitz egin, azkarregi hitz egiten duzu!”. Gelan, hala ere, badira batzuk sinatzeraz besterik ez doazenak. Ez dute ikasteko grinarik. Sinatu, bertan izan direla erakutsi... paperak lortu beste asmorik ez dute. Aljeriar askok jarrera hori dute. Eragozpen dira eskolan. Pakistan-darrek bestelako jarrera dute, ikastera doaz.

Eta, lanean...

Inolako eskubiderik gabe. Lan egiten dudana putetxeko nagusiak ere zera esaten digu lehenena: “Poliziak gerarazten bazaituzte, etxe honen berririk ez eman. Ezer ez dakigula esango diegu”. Erregularizatu beharra dago gure egoera, gure lana. Azken finean, lana da guk egiten duguna, eta diru asko ira-

AZKEN HITZA

Irregular

“Kezkatan nago. Otsailean joango naiz Brasilera, baina bizpahiru hilabetera hona itzultzeko asmoa dut. Atzera sartuko ote naiz? Legez kanpo nago hemen, irregular, eta bueltan natorrenean poliziak nahikoa du hemen irregular egon naizela ikustea, sarrera galarazteko. Ezagutzen ditut kasuak. Onena, Brasildik Espainiara zuzenean etorri beharrean, Europako beste herrialderen batera jotzea lehenengo. Horrela errazago helduko naiz berriz Gasteiza”.

Padaria Vasca

“Okindegiak diru asko ematen du Brasilen. Hango okindegiak hemengoak ez bezalakoak dira. Okindegi dira, gozotegi dira, kafetegia... dena batera. Brasilen goizean eta arratsaldean erosi ohi da ogia. Jatorduetan ez ezik, noiznahi jaten da han ogia... Lan eginga nago okindegian, badut esperientzia, badakit non ireki... Izena ere erabaki dut: ‘Padaria Vasca’, hemengo egonaldia gogoan”.

bazten da. Diru asko mugitzen da. Ordutegi bat izan, eskubideak, jai egunak, seguru... Egunean ordubete izan ohi dugu kalera irteteko. Zerbait erosi, mandaturen bat egin, banketxera joan... Gainerakoan, etxean zarratuta bizi gara, hotz egiten duen, bero, euria ala elurra, ez dakigula. Ez da bizimodua. Egoera horretatik pasatuta nago. Orain ez naiz horrela bizi. Horregatik, asko hitz egin behar izaten dugu familiarekin, lagunekin, isolamendu horretatik irteteko.

“Asko irabazten da”.

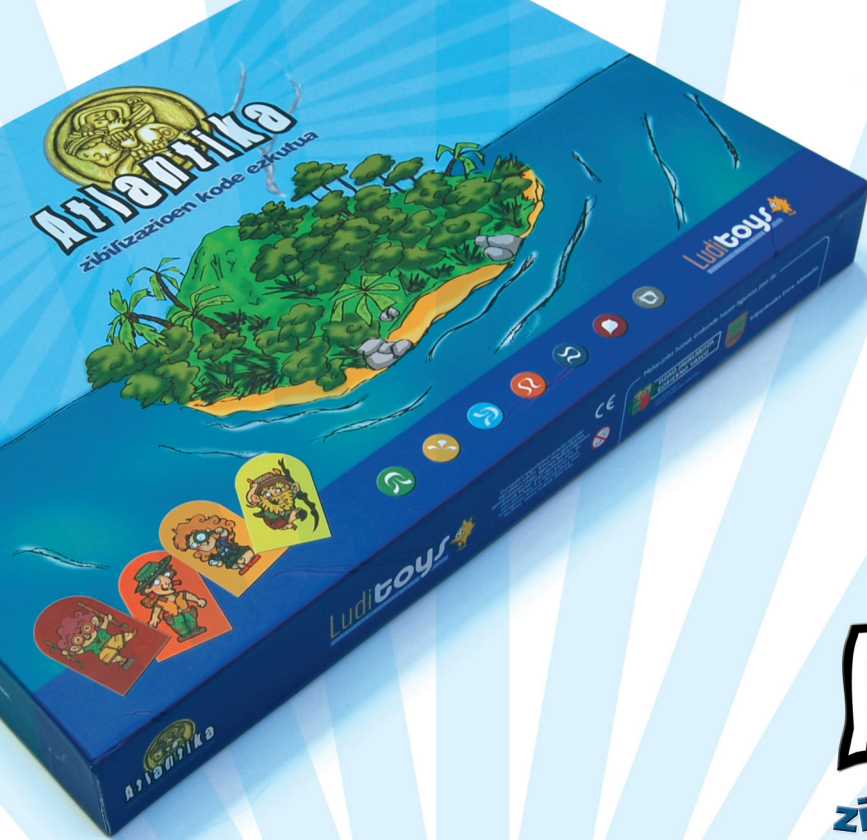
Etxera bidaltzen dut asko. Han, amak asko lagundu izan dit. Eta laguntzen dit oraindik, berak zaintzen du nire alaba. Etxean zazpi senide gara, ni barne. Bata ezkondu zen, bestea ez. Ezkondu zena, apartatu zen eta etxera itzuli zen. Azkenean, zazpi iloba dira gure etxean. Lana ere ez dago erraz Belo Horizonten. Eskarmentu handia baldin baduzu, ez zaituzte hartzen, zaharra zarelakoan. Gaztea bazara, ez duzu ikastaro egokia eginga. Eta egin behar duzu. Beti da zer edo zer, eragozpen zerbait. Lan saria, aldiz, beti da txikia. Etxean asko gara, asko dira, gutxi irabazten, eta nik hemendik ahal dudana laguntzen dut. Aitak ere esan zidan: “Alaba, dirurik bidaltzen ez diguzun egunean ez dakit nola moldatu behar dugun!”. Orain, berriz, ohitu egin dira nire dirua jasotzen. Eta horrek ere ezin du izan. Lehen gehiago bidaltzen nuen, orain gutxiago.

Bestelako asmoak dituzu.

Neure negozio asmoetarako gordetzen dut dirua, kirurgia, nire ile-apaindegia eta okindegia irekitzeko.

Adiskidea etorri zitzaidan, zure historia idazteko eskatu zeniola eta.

Bai, nazkatuta nago hedabideek zabaltzen duten irudia ikusten. Asko ez dela, erreportajea egin zuten hemen, Gasteizen. Bertan izan nintzen, beste bi lagunekin batera. Erreportajearen titularra zein izango eta “Gaueko printzesak”. Gu ez gara gaueko printzesak! Gu borrokalari gara, gerlari. Ez zitzaidan erreportajea gustatu. Beti da preserbatiboa, dirua, droga, bezeroarekiko harremana... Gu geure familiari laguntzeko ari gara hemen, gure seme-alabak aurrera ateratzeko lanean. Gehienak, behintzat. ■

NOBEDADEA

Atlantika

zibilizazioen kode ezkutua

33 euro

ARGIaren harpidedunek
%15eko deskontua

Argitu ezazu antzinako zibilizazioen
kode ezkutua eta bizi milaka abentura
jainkoen laguntzarekin.

+8

2-4

20-40 min.

Eskaerak: 943 36 86 61
info@luditoys.com
www.luditoys.com

LudiToys
dibarisio hezitzailea

Giza Eskubideen Deklarazioa

DANI BLANCO

Ezkerreko argazkian, Francisco Javier Caballero zuzenbide katedraduna. Eskuinekoan, Guantanamoko irudi bat.

60 urte eta gero zer?

“Gizabanako guztiek dute iritzi eta adierazpen-askatasuna (...) Pertsona orok du joan eta etorri askerako eskubidea eta estatu baten barruan bizilekua aukeratzekoa (...) Inor ezingo da arrazoirik gabe atxilotu, preso hartu edo erbusteratu (...) Ezin daiteke inor torturatu, ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere...”

UXUA LARRETXEA

1948KO ABENDUAREN 10A. Bigarren Mundu Guda amaitu zela hiru urte igarota eta Lehen Mundu Gudaren ondorioak oraindik ahaztu gabe zeudela sortu zen Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsala. Gerraosteko testu-gurua zen nagusi. “Bigarren Mundu Gudaren ondorio lazgarriek horrelako deklarazio bat sortzeko espiritu politikoak prestatu zituen eta bere beharra agerian utzi zuen”, azaldu digu Francisco Javier Caballero EHUKo Zuzenbide fakultateko katedradun eta zuzenbidearen filosofia irakasleak.

Caballerok, alabaina, argi utzi nahi izan du giza eskubideak gizakia bera bezain zaharrak direla: “Giza eskubideak gizakiari berari dagozkio”. Alegia, gizakia izateagatik ditu eskubide horiek. “Beste kontu bat da publikoki onartzea, edo konstituzioan ezartzea”. Nolanahi, ezin uka daiteke Giza Eskubideen

Deklarazio Unibertsala sortzeak berebiziko garrantzia izan zuela. Alde batetik, eskubideen alorrean garai horretan zegoen hutsunea bete zuen, eta bestetik, unibertsal izateko jaio zen. Gainera, deklarazio horri esker, gizakiak gizaki izateagatik eskubide batzuk zituela azpimarratu zen. Ondorengo legislazioetako—bereziki, konstituzio demokratikoetako—euskarri axiologiko bilakatu zen deklarazioa eta, hortaz, eskubide horiek oinarritzko eskubide moduan konstituzioetan barneratzen joan ziren. “Eta horrek esangura berezia du, hortik aurrera deklarazioko eskubideak betetzea exiji daitekeelako”. Alta, eskubideak konstituzioan barneratzeko prozesua geldoa da eta oraindik orain, herrialde demokratikoak pixkanaka doaz beren konstituzioetan eskubideak barneratzen. Dena den, eskubideak konstituzioetan idatziak izatea gauza bat

da, eta beste bat, eskubide horiek egunerokotan betetzea. Ezaguna denez, herrialde askotan giza eskubideak automatikoki bortxatzen dituzte eta horren aurrean, salaketa asko egin izan dituzte hainbat elkartek.

“Eredu liberalean gero eta gehiago urratzen dira giza eskubideak, eta gero eta erabileran instrumentalagoa ematen zaie”, dio zuzenbidean adituak. “Merkatuaren eta autoerregulazioaren ereduak giza eskubideak oztopo dira, ez bada interes politikoei bultzatuta erabiltzeko”. Dena den, batzuetan eskubideen urraketa zenbait herrialderekin –Ekialdeko, Afrikako edo Arabiakoein, kasu– baino ez da lotzen, eta badirudi Mendebaldeko “herrialde demokratikoak” gaitz horretatik salbu gaudela. Caballeroren hitzetan, horretan zerikusi handia du herrialde askok beren buruaz egiten duten propagandak: “AEB dugu seguruenik eredurik argiena; giza eskubideen babesle sutsu agertzen den herrialde horretako estatu askotan, heriotza zigorra dago indarrean, eta gerra erabiltzen da demokraziaren eta giza eskubideen izenean. Gainera, preso askori ez zaie inolako eskubiderik bermatzen, animaliak izango balira bezala tratatzen dira”. Hitz horiek entzutean ezinbestean gogoratzen da bat Guantanamoz. Baina AEBak ez da multzo horretan sartzen den bakarra, eta gertuago ere adibide garbiak ditugu. Hain zuzen, eskubideen “osasuna” neurtzeko baliabiderik badago: NBEko Giza Eskubideen Batzordeak sei urtez behin estatu bakoitzean giza eskubideek bizi duten egoeraren gaineko txostena egiten du. Berriki, Espainiako Estatuak aztertu du batzorde horrek eta txostenean datu kezagarriak jaso ditu.

Liberalismoa vs. giza eskubideak

Egungo joera zein den ikusirik, etorkizun beltza dute giza eskubideek. Caballeroren ustez, “autore askok babesten dugu munduak etorkizuna izan dezan liberalismoa zokoratzea dela aukera bakarra, eta alor guztietan giza eskubideen garapena sustatzea; bestela, etorkizuna ez da batere oparoa izango”. Horretarako, baina, nahitaezkoa da jabetzea egungo bideak ez garamatzala inora, besteak beste, “egun, planeta guztia suntsitzeko adina energia nuklear dugulako, baita poluzioaren minbizi geldoa ere”. Arrazoi horiek medio, etorkizunean aldaketa esanguratsuak ikusiko ditugula uste du, jendeak bizitzarekiko ikuspegia aldatuko duela, eta hor aurkituko

Deklarazioaren sorrera

1945ean, Nazio Batuen Erakundeko Kontseilu Ekonomiko eta Sozialak Giza Eskubideen Batzordea eratu zuen. Bertan, NBEko kide ziren hemazortzi herrialdeetako ordezkariak biltzen ziren, eta giza eskubideak babesteko baliabideak sortzeko ardura egokitu zitzaion. 1848ko abenduaren 10ean, Parisen, NBEko Batzar Orokorrak Giza Eskubideen Deklarazioaren egitasmoa bozkatu zuen, eta 48 aldeko, zortzi abstentzio eta kontrako bozik gabe aurrera atera zen. Giza Eskubideen Deklarazioa hitzaurre batez eta 30 artikuluz osatuta dago. Artikulu horietan biltzen dira izaera zibil, politiko, sozial, ekonomiko eta kulturala duten eskubideak.

dutela giza eskubideek beren garapenerako abiapuntua.

Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsala ez da loteslea, ez derrigorrezkoa. Hori oztopo da eraginkorra izateko, giza eskubideak urratzea oso merkea baita. Baina derrigorrezko bihurtzea ez da erraza, 48ko Mendebaldeko deklarazio horretaz gain beste deklarazio batzuk ere badaudelako; hala nola, Beijingoa, arabiarra edo afrikarra. “Arazoa da deklarazio horiek ere unibertsal izan nahi luketela”, azaldu du Caballerok. Kultura eta filosofia ezberdineko deklarazioak dira, bizitza ulertzeko modu desberdinak erakusten dituztenak. Beraz, bakarra munduan inposatzea lan nekeza da. “Horri gehitu behar zaio potentzia handiek giza eskubideak nahi dituztenean soilik hartzen dituztela aintzat eta, hortaz, zein neurriraino interesatuko zaie deklarazioa derrigorrezkoa izatea?”.

Gainera, zuzenbideko filosofo moduan, gizartea ahalik eta gutxien arautzearen aldekoa da Caballero. Gizartean baloreak berrezarri behar dira eta hori baloreetan oinarrituriko hezkuntzaren bidez lor daiteke soilik. “Jendeak kontzientziak eskatzen diolako bete behar du bere eginbeharra”. Giza eskubideak balore bakarrean laburbiltzen direla ere gogoratu du: “Duintasuna; pertsona orok duintasunaren kontzientzia izango balu, nahikoa izango zatekeen giza eskubide moduan”.

Caballeroren aburuz, maila pertsonalean giza eskubideekiko kontzientzia areagotuz doa, baina, aldi berean, desoreka bat nagusitzen ari da: “Denok nahi ditugu eskubideak izan, baina inork ez du ezeren ardura hartu nahi”. Zentzu horretan, gogorarazi digu gizartean bizitzeko ezinbestekoa dela elkarrekintza. ■

**Mendebaldeko deklarazioa
derrigorrezko bihurtzea zaila da,
unibertsal izan nahi duten beste
deklarazio batzuk ere
badaudelako; hala nola, Beijingoa,
arabiarra edo afrikarra**

Kaka, txiza eta ispilua

Juanjo, mami handiko gai batekin egin duzu topo, eta ez dakit konturatu zaren. Txinako komun publikoetan besteen ondoren egin behar omen duzula kaka diozu; baina, aizu, hemengo komun publikoetan, gizonetako bazara, ez al duzu txizarik egin behar besteen ondoren, batere pribazitate gabe? Halaxe kontatu didate niri, behintzat.

Auzi honen inguruan artikulu interesgarri bat irakurri nion Beatriz Preciado filosofo *queerari*. Sarean duzue eskuragai eta gomendatzen dizuet (izenburua, aski esplizitua: *Basura y Género. Mear/Cagar. Masculino/Femenino*). Bada, Preciadok komun publikoak aztertzen ditu genero-teknologiaren eragile diren heinean, eta zera esaten du, argi eta garbi: komun publikoak genero zainketarako kabinak direla. Alegia, premia fisiologikoak bultzatuta baino gehiago, geure generoa konfirmatzeko premiak bultzatuta jotzen dugula komun publikoetara. *Boutade* bat dirudi, baina adi.

Alde batetik, generoaren arabera klasifikatzen zaituzte –G edo E, praka edo gona, kapela edo pamela, bibotea edo ezpainmargoa– eta beti egongo da norbait ate zuzena aukeratu duzun edo ez zainduko duena, eta atentzioa deituko dizuna transgresioaren bat bururatzen bazaizu (esperientziak dakit hori). Gizon edo emakume gisa dagokizun espazioaren ezaugarriak ere desberdinak izango dira kasuan kasu. Emakumeentzat konpartimentutan banatutako komunak egongo dira, besteen bistatik kanpo –ez ordea, besteen belarri edo sudurretatik aparte–. Kaka zein txiza hor egingo ditu emakumeak, jarrera berean. Gizonak, ordea, berezita izan ohi dute solidoa eta likidoa. Kaka pribatuan egiten da, besteen begiradatik salbu. Txiza, ordea, anaitasun maskulinoan, zakil dantzatza publikoan. Genitali-

INIGO AZKONA

Katixa Agirre

Apalategi

Olasagarre

tatea, harrotasunez. Analitatea ezkutuan, zer gerta ere.

* * *

Baina komunetako paretak jausten ari dira, pribatua eta publikoaren arteko hesiak bezalaxe, egia da. Eta literatura aurkeztzen duzu horren eredu, Juanjo. Auto-fikzioa, hitz magikoa. Egia da modan dagoela, baina ez dut uste genero berria denik. Zuk ere ohartarazi diguzu. Ez al zuen ba auto-fikziorik egiten Marguerite Duras-ek, orain dela 50 urte? Edo, areago, Marcel Proust-ek orain dela 100? Berria izan daiteke etiketa, baina norberaren buruaz idaztea egiazkotasun eta fantasiaren muga horretan jolastuz, ispiluarekin solastatzen... hori berria ote?

Ni ez naiz auto-fikzio zalea, bide batez esanda. Eta ez gaizki ulertu: izugarri interesatzen zait jendearen bizitza pribatua. Etxe arrotz batean nagoenean, beti saiatzen naiz kaxoi eta armairuetan arakatzen. Despistatu aurpegia jarri, baina beti daukat belarria gertu, autobusetako elkarrizketei adi. Lagunak komunera egindako ihesaldia –berriz komuna, ez galdetu zergatik– sms-en errebisioa egiteko aprobe txatu ohi dut. Eta tira, hobe dut isiltzea, ez baitut arazo legalik nahi.

Haatik, etxeko jabeak esango balit: aurrea, ireki kaxoi horiek, begiratu argazkiak, lantandu nire barruko arropa tolestua... Edo autobusean norbaitek bere penak kontatu nahiko balizkit, besotik helduta... Edota sms

bat ailegatzen zaion bakoitzeari, lagunak irakurraldi publikoa egingo balu... Bada, ez da gauza bera. Aitzitik, kontrakoa litzateke. Seko aspertuko nintzateke, seguru. Ezkututzen delako interesatzen zait bizitza pribatua. Ezkututzen duenagatik interesatzen zait fikzioa. Ispilu aurrean jarrita ere agertzen ez den horregatik. ■

Emakumeentzat konpartimentutan banatutako komunak

daude, besteen bistatik kanpo. Gizonak, ordea, txiza,

anaitasun maskulinoan egiten dute, zakil dantza

publikoan. Genitalitatea, harrotasunez.

Analitatea ezkutuan, zer gerta ere

Julen Zabala

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

EA ere susmagarri

Espainiar nazionalismoarentzat EA ere susmagarria dela esan nahi dut. Politikan joera berriak agertu eta zaharrak itzaliz joaten dira, eta Hego Euskal Herriko politikan nabaria da —eta badira urte batzuk!— espainiar nazionalismoaren berrantolatzea. Horrek, halaber, euskal nazionalismoaren hausnarketa fasea ekarri behar zuen. Eta, izan ere, hausnarketa hori gertatzen ari da, besteak beste, badaudelako gizarte eta politika arloko adierazle batzuk indar abertzaleen muga edo oztopoak adierazten dituztenak. Datu horien azalpena, ordea, ez dago hain argi, eta horrek desitxuratu egiten du eztabaida.

Azalpen horretarako gakoetako bat espainiar nazionalismoaren goranzko joera da, nire iritziz. Urte batzuetan erdi desaktibaturik egon ondoren, indartsu ageri da berrirori, eta horrek *frentismora*, eta jarrera politikoaren sinplifikazio behartura darama. Oraintsu gertaturiko mugimendu batek ezin argiago islatu du hau dena. Izan ere, udatik hona EA alderdiak diskurtso erabatekoagoa ireki du nazio gaian, independentzia mezua argiago formulatuta, eta EAJtik erabatez desmarkaturik, independentzia helburu horretan nahikorik ez egitea, eta baita oztopo izatea ere leporatuta.

INIGO AZKONA

Diskurtsoaren sinesgarritasunaz eztabaigatu dute batzuek, baina niri deigarria iruditu zait espainiar nazionalismoaren erantzuna, bat-batekoa eta bortitza izan delako. PPK zuzenean ETArekin multzoan sartu nahi izan du EA, eta oso haizatuak izan diren neurriak iragarri ditu. Baina zertan oinarritu da espainiar nazionalismoa ETArekin kontrako eraso hori abian ipintzeko? Oro har, independentzia modu “ozenago eta gardenago” batean aldarrikatzea, sinboliko eta erretorikotzat jotzen omen duten EAJrenetik aldentuta.

Zertan oinarritu du espainiar nazionalismoak ETArekin kontrako eraso? Oro har, independentzia modu ‘ozenago eta gardenago’an aldarrikatu izanean

Azken urteotan espainiar nazionalismoa burutzen ari den eraso ideologikotik, indar abertzale batzuek jaso nahi izan duten mezua da biolentziaren kontra jo behar dela eta ezker abertzalearen kontra ari dela. “Ni horretatik libratuko naiz” pentsatzen omen dute gainerako indar abertzaleek, eta hortik dator noizean behin kexaz aritzea *zilegia* omen den ezker abertzalearen kontrako erasoaz gain, besteen kontra ere jotzen delako: “Independentzia aldarrikatzen dugulako ezin gaituzue ETArekin zaku berberean nahastu” esaten omen dute halakoetan, espainiar nazionalismoarentzat zakua berbera dela jakin gabe, arerio duen independentziarena edo euskal nazionalismoaren proiektuarena, alegia. ■

TXANDAN

Igor Estankona

Laguntza

Laguntza ematen duenak laguntza behar izaten du.

Laguntza ematea da maitasunaren alderdi destruktiboena. Nik ikusi zaitut bikoteari laguntza ematen ia-ia libazio baten antzera, eta baietz diozu, eta jaikitzen laguntzen diozu eta gupida erakusten duzu, eta gezurra diotsozu, eta baietz diozu, eskuzabal.

Baietz diozu batasunagatik, gaixotasunagatik. Gauean zure laringea izan ohi da bere besokoa. Baietz diozu, ze azken batean, bizitza luzea da, eta bere sufrimenduak hunkitu egiten zaitu.

kitu ere zutaz. Eskertu eta errespetatu egiten ditu esku horiek gorputza garbitzen diotunean, rola onartuz.

Baietz diozu, behin eta berrirori baietz, pentsatuz, agian, bizitza luzea dela oraindino, sanmartinetako uda txikia bezala.

Baietz diozu, eta oheratu egiten duzu, eta gupida erakusten duzu, eta gezurra diotsozu, eta loak hartzen zaitu, egun hauek ordezkaturik dituzten egun berriak etorriko direla amestuz, bera betiko gazte izango denean zure bular idorretan. ■

Oier Arrolaza

DANTZARIA

Udazkenaren tronoan

Artikulu hau entregatu behar nuen goizean, abenduaren lehenean, iritsi zait Mikel Laboaren heriotzaren abisua. Zirriborratuta neuzkan lerroei azken errepasoa eman eta bidaltzea baino ez zitzaidan geratzen, baina albiste mingarriaren argira hain ergelak gertatzen zitzaizkidan aurretik idatzitakoak, dena ezabatu eta dokumentua zuri-zuri utzita “gorde” klikatu dudala azken orduko damuei atea itxiz.

Abenduaren bigarrenean Mikel Laboaren bizitza, ibilbide, ekarpen, izaera eta bertuteak goratzen dituzten orrialdez beteta argitaratuko ziren egunkariak. Hirugarrenean ere izango zuen oihartzunik, baina gutxiago ziur aski. Lerrook inork irakurri orduko astebete pasako da gutxienez. Gehiegi gaurkotasuna segundotan neurtzen duen komunikazio erritmorako. Horregatik hain zuzen erabaki dut Mikel Laboa izango dudala hizpide, jenialtasunak ez duelako iraungitze datarik, eta Mikelen musika betiko gurekin izango dugunez, ernaltzen dizkigun sentipenek abendu hasieran zein abendu bukaeran berdin balio dutelako.

“Tradiziotik edan eta tradizioa egin du Laboak” idatzi dut Dantzan posta zerrendara bidali dudana mezuan. “Inor

DANI BLANCO

gutxi bezala uztartu zituen herri tradizioa eta modernitatea” idatzi du Aitor Zuberogoi-tiak Sustatun. Azpimarratzekoa iruditzen zait kanta zaharrak bildu eta bere ahotik berriz zabaltzeko egindako lan horretan bere nortasuna ezkutatu gabe egin zuela Mikel Laboak. Maiz, herri-musikatzat aurkeztutakoaren zilegitasuna indartzeko norbanakoa disimulan iragaten ahalegintzen gara. Horrelako tentaziorik ez da antzeman Mikel Laboaren lanean. Umiltasuna nork bere lanaren ardura hartzearekin uztartzen zuen. Mikel Laboa lan horretan ikusita Etxahun Iruri datorkit gogorra, biak ala biak maisu kanta zaharrak eta sorkuntza berriak baratze berean ereiten.

Bere kantu-bidean bide-lagun, kantu-gai eta esperimentaziorako ongarri izan du herri-musika Mikel Laboak. Kanta zaharrak kanta berri bihurtu dira beren interpretazio pertsonal, ausart eta zintzoan, eta kanta berriak berehalakoan ondu eta errotu dira kanta zaharren ondoan. Doinu xaloena ahots dardartiarekin kantatuz bizkarrezurra hotzikaraz dantzan jartzeko grazia zuen. Kanta zaharrak zein poesia berriak, testu argiak zein ulertezinak, hitzaren eta ahotsaren dantza hezur-mamiraino sartu dizkigu. ■

« Doinu xaloena ahots dardartiarekin

kantatuz bizkarrezurra hotzikaraz

dantzan jartzeko grazia zuen (...);

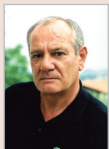
hitzaren eta ahotsaren dantza

hezur-mamiraino sartu dizkigu

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Jarraituz, Donostiako Groseko Las Vegas kafetegia, Usurbilgo Patri, Aginagako Txo-koalde (Zumetatarren etxea), Aieteko Munto, Diputazio ondoko Bidasoa, Antiguoko Etxeberria eta Urruñako Arotzenia eta Xaia. Tabernak denak. 1965etik 2005era arte. Antiguoko eguerdiak ditut gogokenak, bere Citroena bigarren lerroan aparkatuta muniapak zaintzaile, “Mikel mugitu ezazu kotxea” oihua entzun bitartean. Alberto Ormaetxea eta Felix Rincon tarteko. Ez genuen artea aipagai, euskalgintza ere ez. Noizean behin *Zeruko Argiaren* osasunaz galdetuko zidan, harentzat terapiarik ez zeukala jakitun. Inguruak

Kronologiari

eraginda futbolaz azaletik, erantzunei kasu handirik egin gabe. 1977an izango zen, Batallón Vasco Español indarrean (GALen aurrekoa), jesusenak eta bi egiten Iparraldean eta Arotzeniaiko Gabrielen deia jaso nuen: “Gizon bat dago ostatuan zutaz galdezka” esan zidan. Hara egin nuen eta leihotik erreparatu, Mikel zen. Gabriele ez ninduela ezagutzen esana zion. Kasualitateak bertaratu banindu legez pasarazi egin zuen gertatutakoa, ohartu ez balitz bezala. Ez zion Gabrieli nor zen esan ordurako artista berezia eta bakarra zenak, izenez ezaguna. Eta kantari legez imitagarria baldin bada ere, sorkuntzan eta gizalegean nekez izango du imitatzailearik. ■

Mikel Laboari eskutitza

IÑIGO AZKONA

Getxo, 2008ko abenduak 8

Aupa Laboa, zer moduz zaude? Ni, ez nahi bezain ederto, zure CDak entzuten hasi eta harritu naiz seko: *Txoria txori* kantua jarri eta a zer ezusteko! Txori-saldo bat leihoratu zait erlaitzean pausatzeko eta guztiak prest egon dira hego gabe gelditzeko.

Esango duzu: nor da tipo hau? Zer nahi du nik esatea? Lasai ez baitut espero kartak erantzunik izatea. Soilik nahi nuen hitz hauen bidez zuri gogoraraztea, oraindik ere hemen ez dela zilegi ihes betea, baina bakea lor dezazula, nonbait balego bakea. Aizu, *Izarren hautsa* ez al da bizitzaren melodrama? Gazteon esku utzi nahi duzu geroa sortzeko lana, baina ez dakit beteko dugun zure kantuen esana: dirua lotu behar baitzuten irits ez zedin gugana eta uste dut dirua dela gu geu lotuta gauzkana.

Poesiaren min izaten da herrira heldu ezina, baina zeuk kantu egin zenuen olerkien hitz samina. Euskal poetek, zor dizutenez hain fabore atsegina, goiko zeruan gordeko dute luzaro zeure arima, nahiz han ez duten estimatuko beheko zeruan adina. Zuri eskerrak mapagoa da Euskal Herriaren mapa, herri kantuak berreskuratzen maisua izan zara ta, baina gerora zer egingo dut sumatzean zure falta? Sinetsi nahi dut joan zarela testamentua lagata: “Mende oso bat iraganen dut zure ondoan koblaka”.

Dena den, lasai, nolabait badut, nahiz ez mintzatu elkarri, zure hortzetan amatu den azken antsiaren berri; baina ez eskatu bihurtu dadin beste batenetan irri: begiak malkoz mintzatzen dira, oroitu zaitzagun sarri, eta tristura izan dadila lehen irri horren ongarri.

DOINUA: “Amodioa gauza tristea”.

Kronika

“Laboa hil da” kantatu zuten kazetek

Astelehena euritan. Putzuetan saltoka erredakziora sartu, eta notizia: Mikel Laboa hil dela. Abendua hasi da eta leku guztietan ari du albiste bera. Egunak aurrera egingo du jasa gelditu gabe: lagunak, adierazpenak, doluminak. Negar ekaitza biharamuneko kazetek ere. Hil zaigu ahotsa. Eta kontatu egin dute kazetariak: honela.

GORKA BEREZIARTUA

NOIZBAIT, BIDAIAAREN BATERA JOANDA non-goaren zaren galdetuta, elkarrizketa beste bide batetik eraman eta Donostiako kantari baten izena eman zenion jakin-minez begiratzen zizun pertsonari. Gustatzen zaizulako haren musika, ados. Geografia, historia eta politika lezio aspergarriak ez emateagatik, ados. Baina ez horregatik bakarrik, ezta? Mikel Laboa aspaldidanik zen kantaria baino gehiago zuretzat. Haren ahotsean kabitzen zen zeure herriaz politetik esateko zenuen guztia. Eta joan den astelehenean hil zenean, pentsatu zenuen ez zutela lan makala kazetariak, ahots horren historiak kontatzen, ohikerian erori gabe.

Biharamunean, periodikoak zabaldu ere ez dituzu egin behar Mikel Laboa nonahi ikusten hasteko. Eskura dauzkazun 11 egunkaritatik 8tan azaleko argazki nagusia eman diote. “Amets betezko loan”, “Agur, Mikel”, “*Se apagó la voz de Laboa*”, “*Le père de la chanson basque contemporaine est mort*”, “Txoriaren azken hegaldia”...

ALBERTO ELOSEGI

Txori asko titularretan

Barruko orrialdeetan ere, txoriak pausatu dira erdarazko artikuluen titularretan: “*El vuelo final de un pájaro libre*” *El Diario Vasco* artikulua nagusian eta “*El señor de los pájaros*” Álvaro Bermejoren zutabea; “*Se ha ido volando, libre, como un pájaro*” Noticias taldeko egunkarietako zutabea Andrés Porterok.

Laboaren erreperatorioko kanta ezagunena izango da *Txoria txori* beharbada, eta, alde horretatik, klixea iruditu zaizu titulatzeko modu hori. Hizkuntzak zerikusia izango duela otu zaizu gero, ze, euskaraz irakurri dituzun kroniketan –kasu, *Berriaren* gehigarri berezian eta *Gara* zabaltzen duen artikuluan– bestela formulatu dituzte izenburu guztiak.

Txoriak buruan dituzula, askok abestia bakeari eskainitako kantatzat jo izan dutela etorri zaizu; beste askorentzat askatasun ideia abstraktu samarra, eta, oroz gain, “jasangarria” islatzen duela. Urteen poderioz kantaren esanahia edukiz hustu dutelakoan zaude. Orduan oroitu zara, Mikel Laboak azken diskoan ere hitz egiten zuela txoriez –*Xoriek 17* izena zuen diskoak berak–, zenbait kazetek erabilitako moldeaz bestela, ordea.

Har dezagun *Xoriak* (*xorien ibesa*) izeneko kantua, Joseba Sarrionandiaren letrekin: “Zuen begiak, eta zuen etxeetako leihoak, / eta zuen eskuak zabaltzen dizkiezue. / Xoriak laudatu egiten dituzue, / lausengu lirikoak ere dedikatzen dizkiezue. / Baina xoriak zuengandik beti ihesi doaz”.

Txori berriok, 2005ean argitaratu ziren lanekoak, alde egin nahi zuten politikoki politaren diskurtsotik.

Beilatokiko kronika

Biografia, kronologia, diskografia betean egunkariak. Beilatokian egindako adierazpenek deitu dute zure arreta. Xabier Leteren eta Bernardo Atxagaren arteko besarkada ikusi duzu orri askotan. Argazki historikoa. Astelehenean, oinez ez bada, telebistaz, mundu guztiak egin du ostera Errekaldetik.

Nonbait irakurria duzu horrelako egunetako lanak miserable sentiarazten duela kazetaria: senideen eta lagunen malkoak saihestuz egin behar dira galderak; sufrimendua handia

**Ez legoke gaizki gaur
Mikel Laboaren lana
txalotzen dutenetako
askok, bihar, bide
berrien bila dabilzan
beste artistak ere
babestea**

da, negarrez ari dira denak, eta zuk, grabagalua eskuan, zerbait esateko eskatzen diezu.

Eta prentsa idatzian lan egiten duenarentzat zailena gero dator. Astearte goizera entzuna dituzu Laboaren lagunek esandako guztiak, beste zerbait eskaini behar du jurnalistak. Ikusitakoa, beilatokiko giroaren itoa sentitu behar du irakurleak asteartean, orrialdea pasako ez badu. “Zuhaitzak, hostoak galtzen. Neguaren iragarpen. Burdinazko zeru grisa. Euri jario. Jendearen bisaia eta eguraldia bat zetozen atzo. Triste zeuden. Ehunka lagun hurreratu zen Mikel Laboa musikariari azken agurra ematera, Errekaldeko beilatokira, Donostiara. Serio, burumakur. Distira begietan. Gaur goizean erraustuko dute, 11:15 alde-ra”. *Berrian* Idoia Etxeberriak idatzitako kronikan beste egunkarietan aurkitu ez duzun ahalegin estetikoak sumatu duzu. “Beroki handiekin, gehienak beltzak, iristen ziren bisitariak, kanpotik eta barrutik hoztuta” (...) “Bi emakume irten ziren, malkoak begietan; batek eguzkitako betaurrekoak jantzi zituen”. Nabarduraren garrantzia, momentua harrapatzea, prestatzea, zerbitzatzea: kazetariaren arrakasta. Kronika hori gorde egingo duzu.

Distantzia denak ez dira metrotan neurtzen

Bai ordea, kazetaritaz ari garela, informazioaren kokapenean, iturrian, trataeran. Hor bilatu behar neurria. Eguneroko guztiek ez diote leku bera eman Mikel Laboaren heriotzari. 12 orrialde eskaini dizkio *Berriak*, 10 *Garak*, 7 *El Diario Vasco*, 6 *Deiak*, 6 *Noticias de Gipuzkoak*...

Espainiako prentsak ere landu du gaia: *El País*ek lau zutabeko hil-oharra publikatu du, Felipe Juaristik sinatua; *El Mundok* bi orrialde eskaini dizkio Hego Euskal Herriko edizioan: Xabier Garmendiak idatzia bata, Aitzol San Sebastiánnek bestea; *Públicok* kultura saila zabaldu du berriarekin. Frantziako prentsan aldiz, txintik ez,

Sud Ouestek salbu, eta hark ere... 20 lerro inguruko albisteak dio *Hegoak* kantuaren egile zela donostiarra. *Txoria txoriz* ari da, noski.

Edonola, zu *Diario de Navarra* harritu zaitu —edo, hobe, ez gehiegi—. Hiru zutabe eta Joan Bautista Humet abeslari valentziarraren heriotzaren berriarekin lehian, ezkerreko orri berean. Efe agentziaren teletipoa moldatuta jarri dute.

Iruñea Laboaren jaio-territik 81 kilometrora dago; Valentzia 487ra. Iruñean ikasi zuen Mikel Laboak 1955etik aurrera. Iruñean egin ere lehenengo emanaldia, Gaiarre antzokian duela 50 urte. Ia 60.000 nafarrek hitz egiten duten hizkuntza batean abesten zuen. A, eta hori gutxi balitz, joan den ostegunean *Garan Tomás* Urzainqui historialariak publikatu zuen bezala, familia nafar zaharrekoa zen, Urrotzekoa. Gutxi inporta du horrek prentsa nafararren dekanarentzat. Gauza jakina da distantzia guztiak ez direla metrotan neurtzen.

Ez dago erraz

Irakurtzea merezi duen zerbait eskaintzen hurrengo egunerako. Zer esango duzu, abangoardiako musikaria izan zela? Sinpatikoa iruditzen zitzazula? Anekdotak txatxu bat kontatu duzu hiru paragrafotan ARGIA.COM-erako, eta hurrengo asterako artikulua hau prestatzen hasi zara. Zaila da gero, Laboa definitzen. Egunotan publikatu diren artikuluek saiatu dira musikariaren ahalik eta argazki osoena ematen, heriotza bera, gertakaria, deskuidatu gabe. Hitz egin da belaunaldien artean egin zuen zubi-lanaz; aipatu da herri kantak berreskuratu zituela, poetak musikatu, *Lekei-tioak* egiten esperimentatu zuela. Egunean esan zitezkeen guztiak, zuri gainean beltz, argitaratuta daude, hemerrotekako materiala dira astebate beranduago.

Zuri gomendio bat egitea geratzen zaizu: *Bat-Hiru* (Herri Gogoa-Edigsa, 1974) diskoa. Mikel Laboaren kanta famatuena baino ezagutuen ez dituenarentzat, hor batzuk aurkituko ditu; gehiago nahi duenak proposamen harrigarri konplikatu batzuk ere bai: *Zaude lasai* gaur egungo post-rock talde batek sinatzeko modukoa da, *Bedeinkatua* irrigarria da oraindik, *Pasaiako herritik* Xenpelarren bertso batzuen berreskuratzea baino askoz gehiago da, Laboak eman zion jazz ukituari esker. Eta gitarra psikodelikoak, eta *Bereterretxen kanthoriako* moldaketa atmosferikoak, eta langileez, zapalketaz, amaz idatzitako letra gordin eleganteak.

Berarenak bezalako postura arriskutsuekin egin du aurrera euskal musikak. Ez legoke gaizki gaur Mikel Laboaren lana txalotzen dutenetako askok, bihar, bide berrien bila dabilzan beste artistak ere babestea. ■

hotela
Atxaspi

Bittiria kalea 24
31770 LESAKA
Tel.: 948 637 53
www.atxaspi.com

Kulturgintza

Diru laguntzak

Alegintza vs. Ahalegintza

Sugeak begiratzan dihonean txoria nola, halaxe geratzen da bat baino gehiago auzoko arbolan sagar ale bikain biribila ikustean: liluraren liluraz zorabiatuta. Eta halaxe hartzen dute erabaki estrategiko nagusia: “Horrelako ale mardulak behar ditugu gurean ere, auzoan estima gaitzaten!”

HORTIK AURRERA, zoroan habia eginda, alegintzara bideratzen dira baliabideak oro, alea ez den beste guztiaz ahaztuta. Egin ditzagun, buztinez, argizariz edo plastikoz bada ere, sagar ale ikusgarriak.

Sagarrak, ordea, adaxka du euskarri ezinbesteko, eta adaxkak adarra, eta adarrak enborra, eta enborrak sustraia, eta sustraiek lurra, eta lurak ere ez du berea emango behar adina euri eta ongarri ez baditu. Ekosistema egoki bat eta ahalegintza luzea, horra benetako sagarrak sortzeko bide bakarra.

Liburu baten atzean –edo azpian– idazle bat dago aurren-aurrenik. Hurrena, liburua argitaratzeko arriskua hartzen duena, argitaldaria. Ezinbesteko bi osagai horiez gain, banatzaileak, kritikak, liburu-saltzaileak, erosleak eta irakurleak osatzen dute liburuaren ekosistema.

Argitaletxeak badu, liburua esaten diogun objektu fisikoa erditzeaz gain, beste funtzio bat, oso garrantzitsua: galbahearena, gustuak gustu kaleratzen diren liburuek gutxieneko maila dutela ziurtatzea. Alde horretatik, interes orokorreko erakunde izendatu behar lituzkete argitaletxeak (funtzio hori betetzen dutenak behintzat).

Sagarra sagarrondotik eta liburua argitaletxetik, horra gauzak nola sortzen diren. Liburugintza sendotu nahi bada, argitaletxeak zaindu behar dira, eta ureztatu, eta ongarritu.

JOXERRA GARZIA

Laguntza sistema honek apenas balio duen horretarako, diskriminaziorik eza baitu irizpide. Durangoko Azokak urteko diru balantzak orekatzeko balio diezaieke literatur argitaletxeci, baina sekulako disfunczioak sortzen dizkie lan prozesuetan. Euskadi Sariak, primeran antolatuko balira ere, lustre huts dira, eta zoro lana da hutsari distira ateratzen saiatzea. Hedabideek, oro har, gertakari sozialtzat hartzen dute liburua, eta, salbuespen gutxi-gutxi batzuk salbu, nekez eskaintzen dute kritika izena merezi duenik. Azken datuen arabera, irakurle sutsuak omen gara euskaldunak... Horrela dela sinetsita ere, ez da behintzat izango eskolak literatur zaletzen gaituelako...

Sistemak halako gabeziak dituela, Kafkari berari kafkianoak irudituko litzaizkioke gure eztabaidak, bai Euskadi Sarien ingurukoa, bai gizon ikusezinaren betaurrekoen sexuari buruzkoa.

Txarrena da kulturaren gainerako esparruetan ere oso antzekoak direla gauzak, aleari begira ari garela denetan, sistemaren osotasuna ahaztuta.

Norbaitek esango dit Kulturaren Euskal Plana bezalako ekimenak horretarakoxe daudela, kulturaren sistema bere osoan aztertu eta hobetzeko, esparru bakoitzeko eragileekin elkar lanean. Ekimen horren kide naizen aldetik, ez dut nik ukatuko gustura atera nintzela orain arte egon naizen bilera bakarretik, funtsezko kontuei heltzeko borondate zintzoa ikusita.

Ahozkitasunaren alorrean mundu mailako erreferentzia izan daitekeen *Mintzola* egitasmoa behar bezala mamitzeko ere, lan handia egiten ari dira, isil-isilik, hainbat jende, elkarte eta erakunde.

Bai, bada ahalegin zintzorik bazterretan. Hain zuzen horrexegatik da amorragarriagoa esparru jakin bat indartzen erabiltzen den dirutzaren pareko dirutza ale bakar batean gastatzen dela ikustea. Izena izen, ale distiratsu horrek, zerbait indartzekotan, ez baitu etxea indartuko, auzoa baizik.

Alegintzak apeta du orube; ahalegintzak, aldiz, estrategia. Nik garbi daukat zein orubetan eraiki behar genukeen gure etxea. ■

euskaraz

bai

pauso bat harago

Kontseiluaren 10. urteurrena * abenduak 13 * BEC * 18:00

laguntzailea

 argia

EUSKARAREN GIZARTU ERAKUNDEEN
KONTSEILUA

Hautzaindegi-zerbitzua izango da
Ezinbestekoa da doako sarrera eskuratzea:
nierebanoa.com webgunean
902 82 02 40 telefonoan

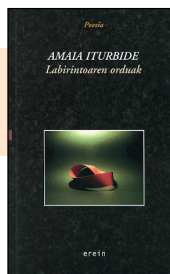
Liburuak

KRITIKA

Labirintoaren orduak

Amaia Iturbide. Erein, 2008. 129 orrialde.
14 euro.

Helduen literatura
Igor Estankona

Nondik da irteera?

LABIRINTOAREN ORDUAK definitzeko zaila den liburua da, aberatsa eta askotarikoa. Ez alferrik, 2003 eta 2007. urteen artean bildutako uzta oparoaren zati bat dakarkigu autoreak, eta igartzzen da, noski, ale batzuk udaberrikoak direla, beste batzuk udazken tristeago batekoak.

Tonu eta gaien aldaketak bakarrik ez, zatirik zati teknikaren eta poesia egiteko moduaren aldaketa nabarmenak ere badaude. Batzutan eite tradizionala darabil –errepikapenak, hizkera laua eta sakona, berba pisutsuak– eta beste batzutan jolasa eta esperimentazioa –lerro hautsiak, enumerazio zoroak, hizkuntza apur bat behartzeko gogoak–. Hermetismotik arintasunera momentu batean pasazten zaitu.

Baina batez ere sinboloa, hitzak ostean daukan irudia baliatzen du Amaia Iturbidek. Liburuko labirintoak sinboloz eta keinuz beteriko igarobideak dira, beste hitz batzuen gainean pozaren edo tristuraren esanahia jartzeko ahalegina egiten baitu behin eta berriro: pinturarekin emozioa lortzen duenak legez, ezer ez diren hitzekin nahaste interesgarriak lortzen ditu. Horregatik poema bakoitza ondo lantzen du, arlo semantiko bakar batean mugitzen ahalegintzen da, eta hitz itxuraz suabeekin ideia indartsuak adierazteko gaitasuna dauka. Poesia sinbolistarekin badauka kidesasunik, beraz, Iturbideren poesiak. Ideia forma finekin janzten du beti, metafisikara egiten du sarri, eta errima, hotsa, eritmoa... jagon eta lantzen ditu. Emozioen poesia da, poesia kontzientea, bilbotarrak egiten duena. Samurra, arean gogorra eta erlijiozkoa ere bai noiz-behinka, hitzaren esanahi intimoenean.

Bertso errimatutik sasi-prosaraino, urjauzirik urjauzi, jolasen ariko bagina legez azaltzen dizkigu poetak bere kezak eta pozak. Eta horrek ez dio, hori ere esan egin behar da, liburu anitz honi bat ere batasunik kentzen. Joko tipografikoak egiten ditu ia-ia lerroen luzerarekin, hitz-zerrendekin eta baita collage arraroekin ere –bera nahastuz han-hemenka irakurtzen dituen esaldiekin, airean dauden ideiekin–, baina poemak gutxitan galtzen du musikaltasuna, egitura sendoa eta leuntasuna. Eta hori meritua da hain labirintikoa den eremuan, haikutik digresio luzera erraz pasatzen den liburu honetan. Eta sinpletasunean unibertsala iritsi gura duen lan guztietan bezala, nahikoa da batzutan poema bat, irakurketa osoak merezi izan duela jakiteko: “Zauririk mingarriena:/ egiaren gezurra./ / Zauri hau jabaltzeko/ ez edan ardorik mikatzena,/ baizik-eta ardo eztiari darizkion/ garratz punttu bateko zenbait ur xorta”.

Aroaz berba herriaren arimara iristeko

Eguraldia eta kultura euskaldunen artean. Aroaren berbaroak. Hala du izenburu Kepa Diegezek prestatu eta Gaiak argitaletxeak kaleratutako lanak. Eguraldi kontuen zale zaretenok honezkero ezagutuko duzue Kepa Diegezen *EtnoMet* bloga. Gune horretan bat egiten dute antropologiak, etnologiak eta hizkuntzalaritzak. Diegezek eguraldiari buruz idatzitakoek hainbat inter-

nauten erantzun eta iruzkin izaten dituzte. Diegezen hitzetan, euskaldunok aroari buruz dugun hitz eta esapide sorta altxorra da eta galtzerik ez bada nahi jaso egin behar da. Bestalde, altxor horri esker herriaren historia bera ere idatz daitekeela dio. Hala, blogeko mamia bildu du liburuan eta haizeez, hodeiez, izarrez, izotz eta elurrez mintzo da. **I**

Eguraldia eta kultura euskaldunen artean
Kepa Diege.
Gaiak.
164 orrialde.
19 euro.

Akitania patinetan

Euskal Herria aldizkariaren azken zenbakia, abendua-urtarrilekoa, kalean da. Badu artikulua bitxia. Ainhoa Abendibar eta Unai Zuazua bikotearen eta bi alaben abentura kontatu du. Gurasoek patinetan bidaiatzeko gogoak zuten, baina bi haurrekin nola bidaiatu kezka zuten. Zalantzak zalantza Amaiur eta Malen bi eta lau urteko txikiak hartu eta Akitaniara abiatu ziren. Abentura azaldu eta bide batez pistak eskaini dituzte gonbitea eginez.

Bardeetako argazki bikainak ere badaude zenbaki honetan, nondik eta globotik ateratakoak. Begi gozagarri gehiagorako sagardoa egiteko prozesua azaltzen duen marrazki sorta eta artikulua dago irakurgai. Gesaltza Añanarako gonbitea ere luzatu digu *Euskal Herria* aldizkariak. **I**

Euskal Herria, 37. zenb.
Sua Edizioak.
116 orrialde.
5,45 euro.

Diskoak

IKER BARANDIARAN

Volver a empezar
El desvan de.
Baga-Biga.
Iraupena: 35'36".
9,95 euro.

Irratirako moduko pop-rock bizia

5 CONTRA taldean ibilitako Alain Elordui eta Juanma Garciak iraganeko punk-rocka alde batera utzi eta proiektu berria abiarazi zuten 2006an. Hala, gaztelaniazko pop-rock kantuek idazten hasi ziren, melodia eta energiaz betetakoak. Rock kallejeroa delakotik gertu daude batzuetan, baita punk-popetik ere gitarrak indartzen dituztenean, eta reggaearekin ere ausartu dira, baina oinarrian lelo itsaskorreko pop-rock

bizia egiten dute. Hitzetan ezinegona, bakardadea, harremanak eta beraiek dioten moduan egunerokotasuneko kontuak batu dituzte. Lortu duten emaitza txukuna da, edozein irratitan entzuten diren kantuen parean egon daitekeena; eta soinu ere apartekoa da. Horretan zeresana izango dute Natxo Libertyk eta Kanadan masterizatua izanak. Luzaroan diskoetxe bila ibili ostean hemen dute emaitza.

El desvan de. Alain Elordui

«Laster kontzertuak egiteko musikariok ordaindu beharko dugu»

El desvan de. Zeren edo noren desbana?

Gauza askorena, atea zabalik utzi dugu. Hasieran izena El desvan zen, baina "de" horrek joko gehiago ematen du hurrengo diskoe-tarako.

"Argiaren bila nabil". Aurkitu duzue? Badirudi disko honen atzean hausnarketa handia dagoela...

Bai. Denbora handia eman dugu disko hau egiteko, izugarri, eta behin gauzatu zenean argia ikusi genuen. 5 contra taldea genuenean ez zigun inork eginga genuen diskoa kalera-tu, eta honekin ere denbora luzea pasa behar izan dugu. Baga-Bigak baiezkota ematean ilusioa berreskuratu genuen.

Zer ikasi zenuten 5 contra proiektuarekin?

Musika mundua aspalditik dagoela krisian: oso zaila dela zure alde egingo duten diskoe-txeak aurkitzea eta laster kontzertuak egiteko musikariok ordaindu

beharko dugula. 5 contra desilusiogatik banandu zen. Gerora, zerbait komertzialagoa egitea bururatu zitzaidan eta Juanma eta biok kantuek idazten hasi ginen.

Natxo Libertyrekin grabatu duzue eta masterizazioa Kanadan egin dute.

Bai, Natxo aspalditik ezagutzen dugu eta argi genuen grabaketa berarekin egingo genuela. Natxok ideia asko eman zizkigun eta gure kantuetan sinestu zuen. Hala, masterizazioa Kanadan egitea proposatu zigun gastuaren erdia berak ordainduta.

"Nik ez dut hor egon nahi zuek ez bazaudete"...

Bai, hala da. Aurrean entzulerik ez badugu ez dugu agertokian egon nahi; hori da guretzat garrantzitsua. Era berean, ikusle bat edo 100 egon, guztia eman behar duzu! **Taldea bik baino ez duzuela osatzen diozue. Erosoagoa da horrela?**

Bai, berez taldea Juanmak eta Alainek osatzen dugu, baina gerora musikariak aurkitu genituen, musikari onak, eta zenbait erabaki guztion artean hartzen ditugu, baina ideiak eta abestiak bionak dira. Are gehiago esango dut,

kontzertuetan hainbat musikari ordezkatu egiten dira dituzten konpromisoen arabera. ■

Ezpalak

JON TORNER

Zazpi argazki klixex zaharrak gainditzeko

CLAUDE NORI Biarritzeko Terre d'Images festibalaren sortzaileak, zazpi argazkigile gazteren lanak bildu ditu Baionako Euskal Museoa. Erakusketak horrekin Euskal Herriaz dauden klixex zaharrak gainditu

nahi dituzte, paisaia eta pertsonak uztartzen dituzten irudi subjektibo eta poetikoen bidez. Erakusketak urtarriaren 31ra arte izango da zabalik. Argazkiak www.museebasque.com webgunean ere ikusgai daude.

Photo berriak aldizkari digitala sortu du Photomuseum-ek

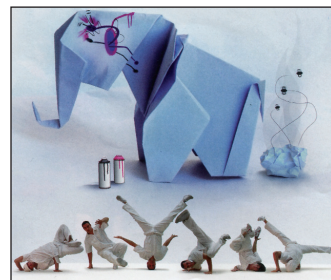
ZARAUZKO PHOTOMUSEUM argazki eta zinema museoak *Photo Berriak* izeneko aldizkari digitala sortu du. Ez du maiztasun zehatzik izango —eduki berriak sortzen doazen heinean sareraturako dira—, eta museoaren jarduna ezagutaraztea eta argazkilaritzarekiko interesa sustatzea du helburu. [www.photomuseum.name]

Euskal Herriko ondare digitala bilduko du Ondarenet proiektuak

EUSKO JAURLARITZAK Ondarenet artxibo elektronikoa jarri du martxan, Euskal Herriko ondare digitala bildu, gorde eta zabaltzeko helburuarekin. Dagoeneko hamabost webgunetako edukiak jaso dituzte eta 2009an beste 600 webgunetakoak biltzea aurreikusi dute. Egitasmo hau Europako Bataunak liburutegi digital bat sortzeko duen proiektuaren baitan kokatzen da eta 2010ean sei milioi dokumentu izatea espero da. [www.ondarenet.kultura.ejgv.euskadi.net]

Des-kontrol taldeak berari buruz esandakoak gezurtatu ditu *Hipokrisia eta faxismoaren aurka* izeneko komunikatuan (www.des-kontrol.com): “Faxistatzat jo gaituzte eta argi eta ozenki esan nahi dugu Des-kontrol faxismo eta arrazakeriaren aurka azaldu dela atzo, gaur eta beti”. Hala, boikot horren aurkako diskoa kaleratu du Des-kontrolak. Besteak beste, Fernandok (Kuraia), Fermin Mugu-ruzak, Garik, Drogasek, Inigitok (Etsaiak) eta Nikok (M.C.D.) parte hartu dute *Hipokrisia eta faxismoaren aurka* diskoan (Baga-Biga).

Logela Multimediak eta Circle of Trust konpainia valentziarrak *breakdance*-a eta elementu multimediak uztartzen dituen *Papiro... flexia* ikuskizuna estreinatuko dute abenduaren 17an (20:00etan) Bilbo-ko Euskalduna Jauregian, Dantzaldia jaialdiaren baitan. Hilaren 19an Elore-rioko Arriola antzokian izango dira.

Caroline Deruas frantziarraren *Le feu, le sang, les étoiles* lanak jaso du Zinebi Bilboko Zine Dokumental eta Film Laburren Nazioarteko Zinemaldiako sari nagusia. Euskal Zinemaren sari nagusia, berriz, Jon Garañoren *FGM* dokumentalak irabazi du. Emakumeen mutilazioaren gaiaz mintzo da film hori.

Susa argitaletxeak *Aspaldiko lagun*en bisita liburuak kaleratu du. 25 idazlek 1994an desagertu zen *Susa* literatura aldizkarian plazaratu zituzten ipuinak jaso ditu Mikel Elortzak. Horien artean daude, adibidez, Pako Aristi, Juan Luis Zabala, Mikel Hernandez Abaitua, Josu Landa, Itxaro Borda eta Xabier Montoia. Susa argitaletxeak 25 urte bete ditu.

● **Idurre Alonsok Euskal literatur sistema eta literaturaren didaktika aztergai** ikerlan akademikoaz hitz egin du *Berrian*: «Euskal literatur sisteman indar handiena duten faktoreak merkatuarekin lotutakoak dira. Hala, oso nabarmena da salmenten, promozioen, hedabideen eta sarien eragina, eta hierarkia kualitatiboak indar urria dauka (...) Gutxi dira kritikari konstanteak, eta irakurleak kritika zintzo eta erregularra behar du (...) Euskal literatur sistema idazle gutxi batzuen ospeari lotuegi ikusten dut (...) Irakasleek ez dakite literatura zertarako irakatsi behar den; nork bere hautua egiten du».

● **Mikel Valverde ilustratzailea elkarrizketatu du Gara egunkariak**: «Duela zenbait urte, aurreiritzi handiak zeuden gure sektorean: marrazkidun liburuak haurrentzat zirela, ilustrazioak eleberrien kalitate eskasa mozorrotzeko jartzen zirela... Gaur egun baztertu egin ditugu horiek guztiak (...) Hedabideek ere aurreiritzi mordoa kendu dute gainetik eta, hori dela eta, nobela grafikoen edo album ilustratuen kritikak ikus ditzakegu egunkari edo aldizkarietan. Horrekin guztiarekin batera, produktuen kalitatea oso ona da orokorrean, eta horrek ere laguntzen du».

Abarrak

JON TORNER

Zahartzaroaren zimurrak

Arrugas. Paco Roca.

Astiberri (2007). 104 orrialde, koloretan. 15 euro.

Interneten: www.pacoroca.com.

“EZ DAKIT ZERGATIK IZAN DUEN HORRENBESTEKO ARRAKASTA. Agian irakurlearekin enpatia berezia lortzeak izango zuen zerikusirik. Komikiarekin erraza da jendearen sentimenduetara iristea, istorioari irakurleak ematen diolako amaiera”. 2008ko Komikiaren Espainiako Sari Nazionala jasotzean egin zituen adierazpenok Paco Roca komikigile valentziarrak.

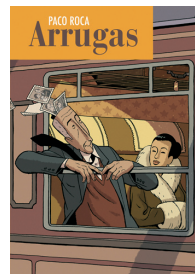
Bartzelonako eta Italiako Lucca hiriko komiki azoketan ere saritu dute *Arrugas* obra. Alzheimerra bezalako gai delikatuari xamurtasunez baina beldurrik gabe heltzen dio. Komiki hunkigarria den arren, ez da mezu katastrofiko eta etsikorrik agertzen.

Bere adiskide baten aitak inspiratu zuen Paco Roca: “Gizon ikasia eta azkarra zen, eta Alzheimerrak nola kolpatu zuen ikustea gogorra izan zen niretzat”. Komikia egiteko lagun hark aitari buruz konta-

tutakoak erabili zituen abiapuntu. Zaharren egoitzak bisitatu zituen, eta ikusi zituenak eta hango aitona-monek eta medikuek esan zizkionak ere ageri dira komikian.

Senideek zaharren egoitzan sartu berri duten Emilio izeneko agurea da protagonista. Iraganeko oroitzapenek eta zaharretzeko bizipenek ordenik gabe egingo dute talka haren —eta gainerako agureen— barnean. *Arrugas* komikiak istorio tristea kontatzen du, baina narratzaileak tonu atsegina erabiltzen du. Eta halakoxeak dira ere marrazkiak: ez kaotiko eta beldurgarriak, trazu garbikoak eta koloretsuak baizik.

[Alzheimerraren Espainiako Erakundeak *Arrugas* komikiaren ale piloa banatu ditu bere kideen artean. Bestalde, Delcourt argitaletxeak frantsesez kaleratu du Paco Rocaren obra eder hau, *Rides* izenburupean, eta han ere arrakasta handia izan du].

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneako kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria —Gipuzkoa—

Aukeratu ongietorri oparia

“Kirolaz badakit”
mahai-jolasa“888 txiste”
liburua“Txoriak txori”
lamina%25eko beherapena
ikasle bazaraUrtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparralde Euskal Herrian

argia

Ihesi

KAREN ALBERDI ETA KRISTINA IGARTUA

Argazkiak: Gotzon Aranburu

Euskal Herria ezagutuz: **Urretxu (Gipuzkoa)**

Denborak harrapatutako harri bitxiak

21 urteko ibilbidea izan arren, oraindik oso ezaguna ez den harribitxia gordetzen du bere baitan Urretxuk: Urrelur museoa. Bertan, mundu osoko mineral, fosil eta harriak daude. Mila aletik gora ikusgai.

Urretxuko Mineral eta Fosilen Museoa Kultur Etxeko behe solairuan dago. Eraikinaren izena Aizpurunea Etxea da, eta XVIII. mendekoa da. 1987. urtean, Kultur Etxea inauguratzeaz batera, ireki zen Museoa, Nicasio Aguado Ayerdi jaunak Udalarri eskainitako mineral eta fosil bilduma ederra erabilita. 1991n, gainera, harri bilduma gehitu zitzaion aurrekoei. Horri esker ikasle, irakasle, aditu eta, besterik gabe, jakin-minak bulzatutako askok natur zientzien

mundu interesgarrira gerturatzeko aukera izan dute.

2006tik museoak jabego publikoa du, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Udalak bilduma osoa erosi baitzuten. Hiru bilduma dira, bi ibilbidetan banatuta. Lehenengoan, mineralen eta harrien mundua ezagutzeko aukera izango dugu, bai paneletan ageri den informazioari esker, eta baita ere –seguruenik askoz gehiago ikasteko parada emango du honek– bisitariak minerralekin jolasteko dauden tailerrei

esker. Horietan, gogortasuna, magnetismoa, erradioaktibitatea eta mineralen bestelako propietate batzuk zer diren era zuzenean jakiteko aukera dago.

Bigarren ibilbidea fosilena da. Museoaren atal garrantzitsua da hau, fosilak baitira orain dela milioika urte bizi izan ziren izakiak ezagutzeko modu bakarra. Hiru atal dituzu alde honetan: denbora geologikoaren panela, denbora-irizpidearen arabera ordenaturiko fosilak, eta planetako bizitza.

Aizpuruena Etxearen behe solairuan dago aurrerantzean Urrelur izena edukiko duen museo. Hiru bilduma daude guztira, mineral, harri eta fosilentzat bana, eta horiez ikasteko aukera ere bada, ekintza interaktiboen bitartez.

Hainbat jarduera

Urtean zehar hainbat ekimen antolatzeko Mineralogia eta Paleontologia-ri Buruzko Astea, museoaren sorreratik bertatik antolatua. Beraz, aurtengoa hogeita batgarrena izan da. Erakusketak, txangoak, hitzaldiak, ikastaroak, haur eta gaztetxontzat tailerrak... Denetik izaten da aste berezi honetan.

Jarduera horiek museoari bizia emateko eta haren izena zabaltzeko sortu ziren. Baina hori ez da nahikoa. Horregatik, Urretxuko Udalak lanari ekin dio eta museoak hartu duen garrantzia ikusita, behar adina etekin ateratzeko urratsak ematen hasi da. Lehenbizikoa museoari bere izena ipintzea izan da. Horre-

tarako herriko zenbait talde zein banakori proposamenak aurkezteko eskatu zitzairen. Horietan bozkatuena Urrelur izan da, eta beraz izen hori edukiko museoak aurrerantzean.

Mineral, fosil eta harrien berri izateko Urretxura gerturatzerak baino ez duzu. Baina Urretxun, horrez gain, badago zer ikusi. Esate baterako, gune historikoa eta bertako zenbait eraikin: San Martin de Tours eliza, Areizaga Jauregi-etxea, Iparragirrerren Jaiotetxea... Baita ere, besteak beste, hilerrian dagoen Iparragirrerri eskainitako mausoleoa eta Aikur Erle museo, Santa Barbara bidean. ■

tarako herriko zenbait talde zein banakori proposamenak aurkezteko eskatu zitzairen. Horietan bozkatuena Urrelur izan da, eta beraz izen hori edukiko museoak aurrerantzean.

Mineral, fosil eta harrien berri izateko Urretxura gerturatzerak baino ez duzu. Baina Urretxun, horrez gain, badago zer ikusi. Esate baterako, gune historikoa eta bertako zenbait eraikin: San Martin de Tours eliza, Areizaga Jauregi-etxea, Iparragirrerren Jaiotetxea... Baita ere, besteak beste, hilerrian dagoen Iparragirrerri eskainitako mausoleoa eta Aikur Erle museo, Santa Barbara bidean. ■

"Etorri eta ezagutu"

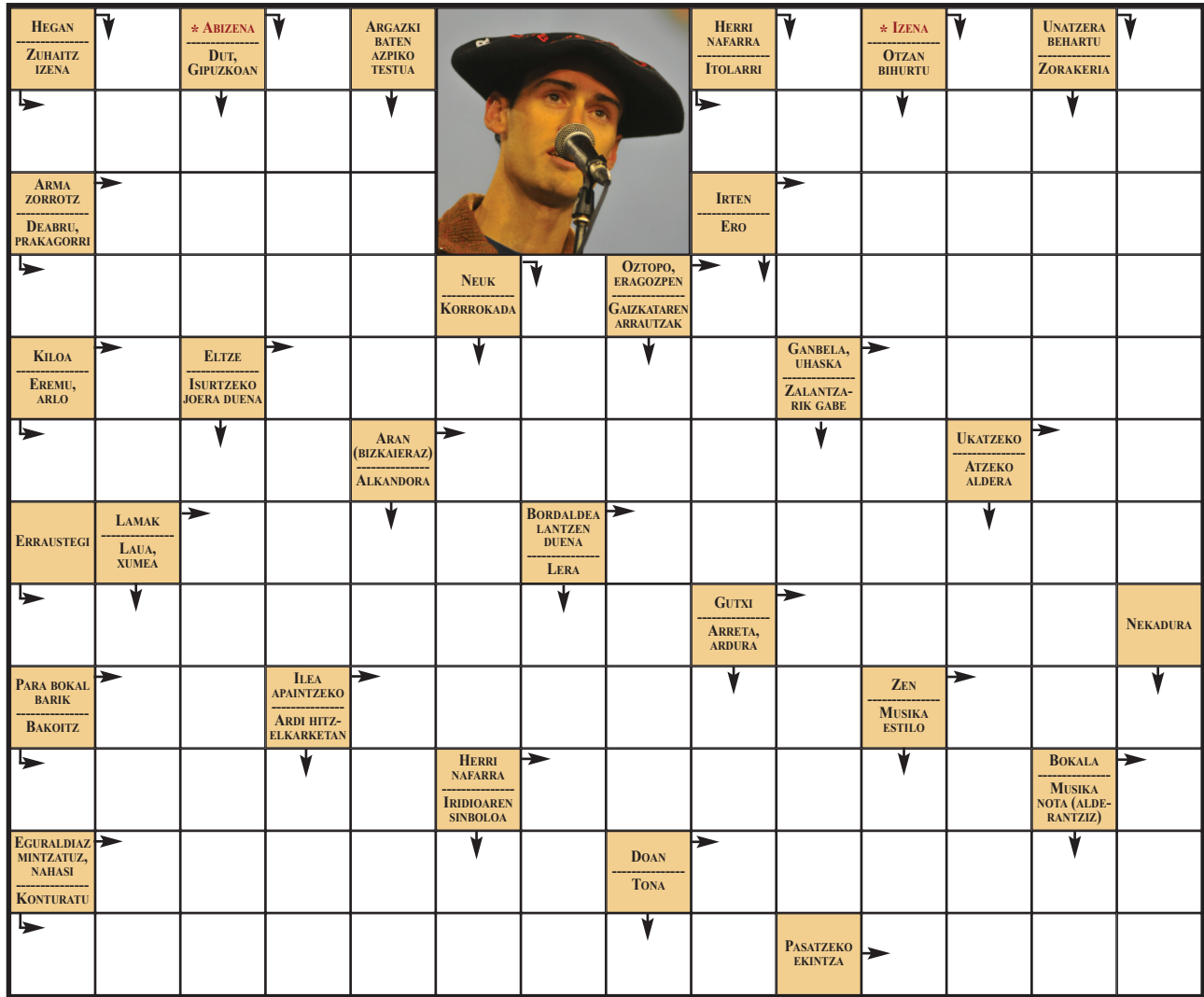
Urretxuko udala

Urretxuko Udala: Iparragirre 20, 20700 URRETXU
e-posta: urretxu@urretxu.net
Tel.: 943 03 80 80 Faxa: 943 03 80 81
www.urretxu.net

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

Kike Amonarriren umorea

Abortatu nahian

Emakume bat medikuarengana joan da eta:

- Abortatu egin nahi dut.
- Zergatik?
- Uste dut senarrak adarrak jartzen dizkidala.
- Eta horregatik abortatu nahi al duzu?
- Aizul! Haurra nirea izango ez ote den beldur naiz!

Menage à trois

Adiskide batek besteari:

- Zuri gustatzen al zaizu *menage à trois* delako horretan aritzea?
- Izugarri! Egin kontu! Nire sexu-fantasia gehienetan *menage à trois* bateko partaide agertzen naiz.
- Bada, zoaz agudo etxera, zu gabe hasi dira eta!

Soluzioa

U	N	A	R	A	R	A	R	A	R
A	M	E	R	A	R	A	R	A	R
O	T	A	T	E	R	A	R	A	R
I	T	O	Z	T	O	R	A	R	A

Zenbat dakizu geografiaz?

? Ba al dakizu non dagoen Bandar Seri Bagawan?

? Midi de Bigorre kokatzeko gai al zara?

? Valentzia edo Valencia?

? Non dago Beijing?

GEOGRAFIA APITU

24,95 €

PC-MAC CD-ROM

www.elhuyar.org/geografia

- Tokien kokapena.
- Nola idatzi behar diren.
- Euskal Herriko mapa fisiko eta politikoak.
- Munduko kontinenteak, Espainia, Frantzia...
- Mendiak, ibaiak, estatuak, hiriburuak...

ELHUYAR
edizioak

Bularra emateak minbiziari aurre hartzen laguntzen du

Amak umeari bularra emateak bularreko minbizia izateko arriskua gutxitzen omen du. Horregatik, amaren edoskitzeak osasun publikoko programa guztietan lehentasunezkoa izan beharko luke. Emakumeek bularra ematen hilabete gehiago egin-

go balituzte,

urtean 50.000

bularreko minbizi

kasu saihestuko lirateke,

herrialde garatueta dau-

den guztien %11. Halaxe dio

30 herrialdetan eta ia 150.000

emakume aztertu ondoren, 47

ikerketaren emaitzetatik abiatuz,

argitaratu den txosten batek.

Auto-azterketarekin eta aldizkako

mamografiekin prebentzio sekundarioa bultzatzen dugu, baina edoskitze naturalarekin prebentzio primarioaz ari gara, eta bide horretatik emakumeak parte hartze aktiboa izango du bere osasun arazo nagusietakoa den horri aurre hartzeko borrokan.

Familiaren ekonomian ere badu eragina

Ikerketak agerian utzi duenez, bularra emateak hainbat abantaila ekarriko lizkieke bai amari —osteoporosia, anemia eta obulutegiko minbizia prebenitzen omen ditu—, baita umeari ere: amaren eta haurraren arteko harreman estuak afektibitate aldetik haurtxoari dakartzkion onurez gain, jakina da amak defentsa mordoa transmititzen dizkiola umeari, eta modurik naturalenean gainera. Eta bada beste eragin bat, krisi ekonomikoa dela-eta kontuan hartzekoa dena. Duela gutxi, Espainiako Estatuan, urtero 120 milioi euro baino gehiago xahutzen omen ziren haurtxo-entzako biberroiak prestatzeko behar zen esnetan. Hilabete batzuetan edoskitzea luzatzeak ia ume guztiek biberoirik ez luketela hartuko esan nahi duenez, pentsa zer diru mordoa aurreztu daitekeen.

Edozkitzea luzatuz,
50.000 bularreko
minbizi kasu
saihestu daitezke
urtero

Izurrite bakterio erresistenteagoak?

Gaur egun, izurrite ospetsuak oso intzidentzia txika du munduan, eta modu egokian tratatu daiteke antibiotikoekin, baldin eta tratamendua sintomak agertu eta denbora gutxira hasten bada. Orain, Weill Cornell medikutza eskolako (AEB) ikerlariek izurrite-bakterioak oso erresistente bihurtu ditzakeen genea aurkitu dute. <http://ttiki.com/1566>

Tumoreek uste genuena baino zelula ama gehiago eduki dezakete

Nature aldizkariak dakar azalean: minbiziak orain arte uste baino zelula ama gehiago eduki litzake. Zientzialariek badakite tumore bakoitzean zelula amak daudela, alegia, beste gorputz batera eramanez gero tumorea berriz “pizteko” gai diren zelulak. Baina ikerketa batek orain arteko usteak hautsi ditu. <http://ttiki.com/1564>

Plazebo efektuarekin zerikusia daukan genea atzeman dute

Plazebo efektua esaten zaio pertsona batzuek benetako tratamendua jaso gabe sendatzeko duten gaitasunari, baldin eta tratamendu egokia jasotzen ari direla uste badute. Fenomeno hori azaldu lezakeen genea aurkitu dute Suedian egindako ikerketan. <http://ttiki.com/1565>

Unai Brea

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza
interaktiboa
www.iametza.com
T.943 37 67 16

Landareak

JAKOBA ERREKONDO

Iduri egiten

IDURI EGITEN aritu da abaritzza (*Quercus coccifera*), orain artean, Gipuzkoan. Zuhaixa edo zuhaitz ttikia da abaritzza, sei-zortzi metro hazi baldin badaiteke ere gehienetan metro pare bateraino besterik luzatzen ez dena. Landare mediterranearen peto-pettoa dugu, eta *Quercus* sendian –haritzza, ametza, artea, artelatza, erkametza...– berozaleenetakoa izaki, geurean Pirinioen hegoaldean soilik eta beheko lurretan, mendi tontor hotzetara igo gabe bizi da. Nafarroan eta Araban beren urak Mediterraneora isurtzen dituzten lurretan ezaguna izan da beti. Zuhaixa hau erlikia bat da, ordea, atlantiar isurian. Bizkaian 1989an topatu zuten, Muskiz aldeko Montaña mendiaren magal eguteren, penintsulako abarizti iparrekoena da. Gipuzkoan aurkitu berria da abaritz baso bat, lehena eta bakarra, Arrasateko Udaltz mendiaren hego maldan. Zumal eta zumel ere deitu izan zaio abaritzari, eta hara! Udaltzaren ipar isurian, Elorrio aldera, Zumelegi ibaia jaiotzen da, Arrazolarekin bat egitean Ibaizabal osatzen duena. Abariztia, mendeak joan eta mendeak etorri, jipoitu eta eraitsitako artadien ordezkoko pobrea da, erretako artadiak ordezkatzeko dituzten batez ere. Bera, berriz, sustraietatik altsumak bota eta ingurua kolo-

nizatzeke aparteko gaitasuna duenez piroerresistentea da.

Abaritzaren ezkurra mikatza da eta besterik ezean ahuntzek-eta jan izan dute; erreta, berriz, kafearen ordezkoko izan da. Egur ttikia sutarako eta, batik bat, iduritarako botatzen zen. Eta edozein belar pila meta ez den eran iduria ez da ikatza...

Izen zientifikoan jasoa du, baina, abaritzak historian aitortu zaion balio bitxia: *Quercus coccifera*. *Quercus*, lehen esan bezala, arte eta haritzen senide delako; *coccifera*, “kukurrutxa” eta “eraman” adierazten duten latineko *coccum* eta *fero* hitzetatik. Abaritzaren azalean itsatsi eta haren izerdia zurrupatzuz bizi den kukurrutxa berezi bat medio, Kermes kukurrutxa. Hortik frantsesezko *Chêne-kermès* eta ingelesezko *Kermes oak* izenak.

Gurbitza

Ondo gure lurretakoa izanagatik ez dugu gurbitza (*Arbutus unedo*) ezagutzen. Udazkenaren bihotz alde honetan jartzen da ikusgarri, pinpirin asko. Urteko fruitu koxkorak eskaintzen dizkio, jan eta beraren haziak sakabanatu nahi dituen edonori. Era berean, fruituekin batera datorren udazkenean helduko diren fruitu berriak

emango dituzten lore pinportak irekitzen ditu, mutturra arrosa kolorekoa duten ezkilatxo xuriak. Ugaltze batean bizi da. Topatzen saiatu zaitez, euria ari duen egunetan batik bat. Azalik ez du fruituak eta ura barruraino sartzen zaio, barruko azukrearen hartzidura abiarazi eta alkohola sortuz; moxkor puntu polita erantsiko dizu...

Esaera

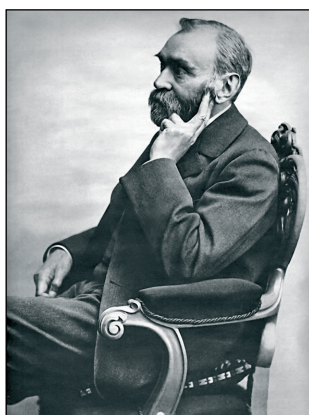
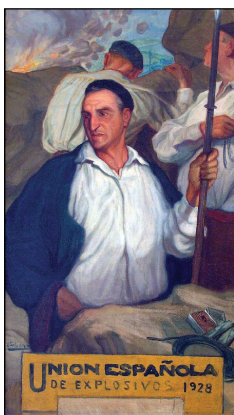
“Zuharrari (zumarrari)
ez galda sagarrik”

1820

Hamarkada horretantxe desagertu zen Egipton milaka urtetan papera egiteko erabili izan zen papiroa, *Cyperus papyrus subsp. hadidii*. Landare honen izenetik dator papera hitza bera. 1968an papiro mota honetako multzo bat Umm Risha lakuan aurkitu zen, ezagutzen den bakarra. 1997ra arte ez zuten galtzeko arrisku bizian dauden landareen zerrenda gorrian sartu.

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Ezkerretik eskuinera, *Galdácano* (1998) lana, bertan irekitako lehen dinamita fabrikaren omenez Clara Cargutiak margotua; UEEko afixa, Elias Salaberriak 1928an egina; eta Alfred Nobel, lehen dinamita fabrika hura instalatu zuena.

Zuazo lehertu zenekoa

OROZKO, BIZKAIA, 1872. Dinamita deskubritu eta hamar urtera, Alfred Nobelek Espainiako Estatuko lehen dinamita fabrika ezarri zuen Santa Marina mendian. Zenbait enpresari frantziar eta belgikarren laguntzaz, eta 250.000 liberako kapitalarekin zabaltu zuen La Dinamita moduan ezagun egin zen fabrika. Modu horretan, Unión Española de Explosivos (UEE), mundu osoko sektoreko hirugarren enpresaren oinarriak ipini zituen.

Enpresa sortu eta gutxira, egoitza Galdakaora aldatu zuten, instalazioak eta ekoizpena handitzeko. Enpresak lehergaiak ekoizteko eskusibotasuna galdu zuenean, dinamita fabrika berriak sortu ziren. Guztiak batu ondoren sortu zen UEE. Espainian dinamita fabrikatzeko monopolioa lortu eta taldeak gora egin zuen. Ordutik hona, hainbat krisialdiri aurre egitea lortu du fusioei esker, eta 1997an 32.000 milioi euro fakturatu zituen.

Galdakaoko fabrika gotorleku baten modukoa da; 700 eraikin ditu, 27 kilometro errepidez lotuak eta, segurtasun arrazoiak direla medio, mendiak ezkutuak. Fabrika nagusia 1880an eraiki zuten. Berehala, inguruko baserriar andana bertan zen lanean; huraxe izan zen askorentzat erdal munduarekiko lehen harremana.

1912an, eguneko lanagatik 5,25 pezeta –hiru zentimo inguru– jasotzen zituzten UEEko gizon-emakumeek. Emakumeek ere tokia baitzuten fabrikaren. Esku finagoak zituztenez, kartutxogileak haiek ziren, hots, dinamita kartutxoetan sartzeaz eta lehergaia bahetzeaz arduratzen ziren. Egun, Galdakaoko kartutxogileak estatu osoan nitroglizerina –goma-2 lehergaiaren oinarria– lantzen duten bakarrak dira. Garai batean, materiala plastilina bailitzan moldekatzen zuten eta langile askok zati batzuk etxera eramaten omen zituzten, lehergaiaren usainak adikzioa sortzen omen zuelako. Fabrikaren lehen urteetan, zuzendaritzak ezkonsariaren zati bat ordaintzen zieten 16 eta 25 urte bitarteko emakumezko kartutxogileei.

Hasieran inguruko herritarrek jardun zuten dinamita lantzen, baina enpresa hazi ahala etorkin saldoak iritsi ziren. Fabrikaren inguruan haien izakia etxera egiten hasi ziren eta, denbora gutxian, ezerezetik ia, Zuazo auzoa sortu zen.

Urte asko joan dira ordutik, baina hiztegian “lehergai” hitza bilatu, eta hara zer esaldi ematen duen adibide gisa: “Galdakaon lehergailu fabrika dago”.

Arrastoak

Feniziarrek Afrika inguratu al zuten?

JOAN DEN UDAN, Philip Beale esploratzaile britainiarra eta hogeiki kideko tripulazioa *Phoenicia* ontzian itsasoratu ziren. Espedizioak ontzi feniziarren kopia fidela eraiki zuen, Alepoko pinuen egurra erabiliz, Herodotok K.a. 400. urtean idatzitakoa egiaztatzeko asmoz: feniziarrek Afrika itsasoz inguratu zutela duela 2.500 urte.

Historia testuliburu arabera, Bartolome Diaz buru zuen espedizio portugaldarra izan zen kontinente beltza inguratzen lehena, baina Bealek aurrekariak egon zirela frogatu nahi du.

Itsaso Gorriko kostaldetik irten ziren eta 24.000 kilometro egin beharko dituzte Londresera iristeko. Ondo bidean, datorren urteko uztailan iritsiko dira Tamesis ibaiaren estuariora eta, ondoren, ziur aski, Ontzia British Museumen erakutsiko dute.

Phoenicia ontzia Afrika inguratzeko espedizioa egiten ari da.

Marine Pueyo

«NaBai benetako oposizioa balitz Barcina urduri litzateke»

Faltzes, 1954. Historian lizentziatua. Faltzesko zinegotzia izan zen 1982an eta egun halaxe da Iruñeko Udalean, ANVren izenean. Yolanda Barcina alkateak talde honen bulegoa prezintatu zuen ekainean. Istiluak izan ziren eta fiskaltzak hamaika lagun inputatu zituen, horien artean ANVko Mikel Gastesi zinegotzia. Pueyo eta Gastesi zinegotzi atxiki gabeak dira egun.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

Marine Pueyo langile munduan hasi zen politikan, herri mugimenduan murgiltzeko ondoren. HBko zinegotzia izana da Iruñeko Udalean eta EHko legebiltzarkidea Nafarroako Parlamentuan. Ezker abertzaleaz mintzatu gara abiaburuan EAE-ANVko zinegotziarekin: “Uneon, duela 30 urte bezala, ez Nafarroan ez Euskal Herri osoan, ez dut herri hau argi eta garbi bidera dezakeen proiekturik ikusten ezker abertzaletik kanpo”.

Aralar alderdia aipatu diogu ezker abertzaleko beste erreferente bat bezala: “Haiek beren burua ezker abertzaleztat jotzen badute, ni ez naiz nor etiketarik inori jartzeko. Dena dela, Aralarrek ezker abertzalearen bestelako proiektu estrategikoa dauka. Denbora behar izan da beraiek horrela dela esateko, baina orain argi dago. Aralarren proiektu estrategikoak ez die erantzuten nire printzipio demokratikoei ez ideal politikoei. Printzipiotan, oroz gainetik, pertsona guztien erabakimen eskubidea dago. Iruñeko Udalean Aralarrek hori aho txikiarekin defendatzen du, alegia, hainbat gaietan nahiz ideal politikoetan printzipio horiek ez ditu praktikara eramaten”.

Udaleko ANVren bulegoaren aferra dela-eta, hamaika lagun dira auzipetuak. Azaldu iezaguzu aferra hau.

Yolanda Barcina alkateak gure bulegoa prezintatzeko agindu zuen, Garzonen autoak hori zioelakoan, hori zioenentz ez zegoen garbi halere. Guri deus adierazi gabe bulegoa prezintatu zuten, oharra ez ziguten helarazi ere egin. Mikel Gastesi zinegotziak biharamunean prezintua kendu zuen geure gauzak ateratzeko –beste hamar lagun bertan ziren, lanean ari ziren bi kazetari barne–. Prezintua kentzea delitutzat jo dute, beste egoera batean akats arintzat joa delarik. Gu biok Udaletik kanpo eta kargu gabetuak izateaz gainera, hamaika lagun horiek espetxera ditzakete.

Erabakia alkatearena dela diozu.

Bai. Barcinaren helburua ANV Udaletik kanporatzea da. Oso gaizki darama gu Udaletxean bertan egotea.

Iruñeko Udalak ezker abertzaleko hautetsiak dituen hiriburu bakarra dela dio. Horretan gutxienez Hego Euskal Herria errekonozitzen du.

Zertan da afera?

Epaiketaren zain [Udaletxeko fotokopiagailuen gelan] gaude. Arautegi organikoaren arabera bulego bat onartu beharko litzaiguke, horrela dio Udaleko idazkariaren txostenak.

PSNren jarrera zein izan da?

PSNk Udaleko funtsezko gauzetan ituna du UPNrekin. Bere diskurtsoan Gobernuaren alternatibako hamalau botoen artean direla diote, baina PSN ez da UPNren oposizioa.

NaBai nola ikusi duzue afera honetan?

Ez diote inolako laguntzarik ekarri gure salaketari. Esan bai, Alderdien Legearen aurka daudela diote, baina Alderdiaren Legean eta Garzonen autoetan oinarritzen diren ekimen guztiei men egiten diete inongo trabarik gabe. Areago, egoera baliatu dute beren interesen alde egiteko.

NaBairen jarrera salatzen duzue eten-gabe Iruñerriko udaletan.

Bai. Guk koherentzia eskatzen diogu, besterik ez.

Baten batek ANV oposizioaren –NaBairen– oposizioa zaretela dio.

Gure objektiboa ez da NaBai. Haiek gu horrela izatea nahiko luketen arren. Gainera, beraien xedea ez da oposizioa egitea. Osoko Bilkurak oso argigarriak dira. NaBaik aldaketarako egiten dituen proposamenak eta ezker abertzaleak egiten dituenak oso ezberdinak dira. NaBaik udal honetan egiten duen oposizioa marketin hutsa da. Atsekabe handiz esaten dut, nahiago nuke horrela ez izatea. Alkateak oposizio erreala egiten dionari dio benetako beldurra. NaBai benetako oposizioa balitz, Barcina urduri jarriko litzateke. Barcinak ez luke bere kortijo partikularra –etekin oparoak ateratzen ari da– egingo hiriaren kontura. Iruña ez da, berak agertu nahi bezala, Europako kultur hiriburua hondamendiarena baizik.

Iruñerriko beste udaletan ere diferentzia nabarmenak dituzue NaBairekin.

“Osoko Bilkuratik arrastaka atera gintuztenean NaBaik ez zuen txintik esan. Ni egoera horretan ez nintzen isilik egongo”

Bai, baina harremanak ez dira berdinak denetan. Iruñeko Udaleko gertaerak oihartzun handiagoa dute hedabideetan. NaBai hemen areago aldendu da bere jatorrizko posiziotik, ia beste muturrera joan da. UPNren eta PSNren gaitzespen mozioen proposamenak izenpetzera iritsi da. Hau da, Estatuko indar armatuen sostengua emateraino, “Zuzenbidezko Estatu” honekin kolaboratzeraino. NaBaik boterean egotea du helburu.

Zuek ere bai, ezta?

Bai, baina gizartearen aldaketa erreala eta demokratikoa eman dadin, ez da gauza bera. Eta hori ez da soilik boteretik lortzen.

Dena dela ere, San Fermin Txikito festaren kariatara PSN, NaBai eta ANV batu zineten UPNren aurka.

San Fermin Txikito antolatzen duten herri taldeak udal taldeen-gana zuzendu ziren, baita mozio bateratu bat adosten saiatu ere. Logikoa, normala eta demokratikoa. Ez zen lortu. PSNk uko egin zion, baita NaBaik ere. Gero, Osoko Bilkuran NaBairen mozioa bozkatu zen “oposizio”ko lehen taldea delako. Mozioa ez zen PSNrena ez NaBairena, alde zaharreko Gora Iruña talde antolatzailearena baizik. Baina, NaBaik bere egiten du.

“NaBai eta ANVren artean harremanik ez dago, eta une honetan Iruñeko tal-

“PSN ondo ezagutzen dugu, badakigu nola funtzionatzen duen eta nola baliatzen dituen unean uneko zirkunstantziak. Oso erne izan behar duzu zerbait aldatzeko aukera dagoenean”.

dearekin haserre nago. Ez dituzte beraien erantzukizunak onartzen”, esan zigun orriotan Uxue Barcosek.

Baina nork eten du harremana? Aurreko legealdietan, ETaren su-etetik gabe, nik ez nuen honelako jarrearik bizi ezkertiarak edota abertzaleak omen diren taldeen aldetik. Horrek kezkatzen nau, baita demokraziaren maila eskasak ere. Guk talde guztiekin lan egin nahi dugu, egoera edozein dela ere. Haiek ez datoz guregana eta hori sintoma txarra da.

Hori indar korrelazioen arabera dela esango nuke. Durangoko Aralarreko zinegotzi bakarrak (Dani Maeztu) esan zigunez, ANVkoek baztertzen dute.

Kosta egiten zait hori sinestea, gure militantziarengandik arraroa iruditzen zait. Nire praktika politikan ez dut hori egundo ikusi. EAK zinegotzi bakarra zeukan garaian guk ez genuen baztertu, alderantziz. Osoko Bilkuratik arrastaka atera gintuztenean NaBaik ez zuen txintik esan. Ni egoera horretan ez nintzen isilik egongo. Bilkura burutzeko zorian ginen, ez genuen ordenagailurik, ez boligraforik, ez paperik, baina ez ziguten “hartu behar duzue” esan

ere. Jarrera politikoaz gainera pertsonak gaude.

NaBaik Txantreako izen frankistak dituzten kaleko izenen aldaketa proposatu zuen eta PSNk baiezkua eman zuen. ANV abstenitu zen. ANVk gertatuaren bertsio guztiz alderantzizkoa eta interesatua eman zuen, Barkosen hitzetan.

Uxue Barkos oso abila da lengoaiari, baina produktu mediatikoa da. Barcinak kaleen izenak aldatzeko sententzia Nafarroako Auzitegi Administratiboaren aginduz eman zuen. Nork jarri zion sententziari heletegia? Jose Abaurreak, ezker abertzaleko zinegotziak. Ez berak bakarrik, Txantreako auzo mugimenduak landu zuen gaia bereziki. Auzo mugimenduak mozioa aurkeztu zuen, mozioa ez zen udal taldearen izan. Aurreko legealdian Udalean zeuden zinegotzi hauek batzuek ez zuten inolako helegiterik jarri, ezker abertzaleak jarri zuen mozioa. Baina guk ez dugu borroka horren bandera hartzen, bataila hori herri mugimenduak irabazi du. Udalean lortu diren garaipen hauek ez dagozkio NaBairi, nahiz horrela agerrarazi nahi duen. Aurreko hartan abstenitu ginen, mozio hura moldatu zutelako. Ez zen beren mozioa, San Fermin Txikitorena izan ez den bezala.

Euskara hizpide: Aranguren, Beriain, Noain Elortzibar eta Galar herriak ez dira eremu mistora pasa. Nola baloratzen duzu gertatua?

Ez dira pasa eta denok badakigu zergatik. Nork bere gain hartu behar du erantzukizun politikoa.

Txentxo Jimenez aferaz ari zara?

Bai... Hanka sartze larria izan zen, baina guk ez diogu zuhaitz eroriari egur eginen. PSN ondo ezagutzen dugu, badakigu nola funtzionatzen duen eta nola baliatzen dituen unean uneko zirkunstantziak. Oso erne izan behar duzu zerbait aldatzeko aukera dagoenean. PSNren jarreraren arabera aldaketaren bat etor daitekeela pentsatzea alferrikakoa da, ez baitu jarrera politiko finkorik.

Herri eta auzo mugimendua aipatzen duzu. Berriki milaka lagun manifestatu dira euskararen ofizialtasunaren alde.

Bai. Gizartearen eta Gobernuaren artean dikotomia dago, hainbat gaietan ez datoz bat. Euskararen kasua oso nabarmena da. PSNk euskararen aurkako jarrera hartu du eta gizartearen nahigabe handia dago bere aurka. PSNk hizkuntzaren gaia manipulatu du. Gizartearen gehiengo normalizazio linguistikoaren alde dago. Euskararen ofizialtasunaren aldeko agiria eragile politiko eta elkarrekin gehienek bultzatuta dago. Duela 30 urte gizarte eragileek ez zuten euskararen ofizialtasuna aldarrikatzen. Horretan asko aurreratu da, urratsez urrats, eta badago aurrerago joatea, elkarrekin segitu behar dute lanean.

Gizarte mugimenduan kohesioa dago orduan, baikorra zara.

Ni ez naiz herri mugimenduan ari, baina uste dut indar metaketa egin behar dugula xede eta arazo zehatzen inguruan. Gai honetan zehaztu da "zer": euskara. "Zertan": koofizializazioa. "Nola": herri mobilizazioen bidez. Eta ez da mundu abertzalera mugatzen, PSNko sektore batzuk oso haserre daude gai honi buruz alderdiak hartzen duen jarrerarekin.

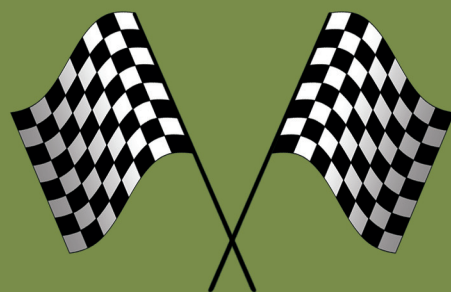
Polo subiranozalea antolatzeko indar metaketa aipatu ohi duzue ezker abertzaletik, baina Nafarroan zuek zarete alderdi abertzaletik at dabilen bakarra.

Polo subiranozalearen kasuan zailagoa da norabidea zehaztea. Indar metaketa egiteko ezin da baldintzarik jarri. Gu indar metaketaren alde gaude baina proiektu argi eta zehatz batekin. Ikusi NaBain zer-nolako barne gatazkak diren. NaBairekin jende asko zapuztuta dago, ez dugu guk esaten bere bozemaileek baizik. Euren nahikundea hauteskunde bidez boterera iritea zen, egingarria zela uste zuten. Abentura ez da iritsi espero zuten tokira eta proiektua dezepzio bidean doa. Gizartearen desenkantua zabalduta dago. ■

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola

Karting-a

Gainera auzoa, Z/G

20212 Olaberria

☎ 943 16 08 62

www.vilarinomotor.com

info@vilarinomotor.com

2010. urtera arte iraun dezake geldialdiak

Amerikako Estatu Batuetan sortutako krisialdi finantzarioa mundu osoa nozitzen hasi da, baita euskal industria ere. Produktzioa dagoeneko jaisten ari da, joera hori areagotu egingo da datorren urtean eta, beraz, langabeziak hazten jarraituko du.

DANIEL UDALAITZ

EZ DIRUDI epe laburrean arazoak konponbiderik izango duenik, mundu osoko banka onbideratzeko diru publiko kantitate eskerga injektatu arren. Mundu osoko banka kolapsatuta egon da eta oraindik bankuen arteko mesfidantzaz ari da lanean. Hala, mesfidantza dago, ezen, salbuespenak salbuespen, bankak eta aurrezki kutxek ez baitiete familiei eta industriari krediturik eman nahi. Horregatik, kontsumoak atzera egin du eta enpresen ekoizpena mantsotu egin da.

Ondorioz, kreditu entitateen artean konfiantza handiagoa sortzen ez bada, kontsumoa bere onera ez badator, industriak eta zerbitzuek amiltzen jarraituko dute eta langabeziak gora egingo du. Euskal Herrian 124.906 langabe daude –biztanleria aktiboaren %9–, horietarik 9.638 azaroan geratu dira langabe. 2.782 lanik gabeak Nafarroakoak dira eta 6.901 Euskal Autonomia Erkidegokoak.

Testuinguru horretan, datozen hilabeteetarako aurreikuspenak ez dira batere baikorrak industriarentzat. Langabeziaren itzala familia

askotara iritsi da eta, euskal ekonomiak Espainiakoak edo Frantziakoak baino gutxiago sufrituko badu ere, krisiak ukituko du. Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen

kuntzaren eta higiezinaren sektoreak ez duela Espainiako Estatuan izan duen pisua. Dena den sektore hori izan da, baita Euskal Herrian ere, krisialdiaren atzaparkada jasan duen lehena eta, Eustaten datuen arabera, 5.500 lanpostuko galera izan zuen urteko hirugarren hiruhilekoan. Sektoreko enpresarik garrantzitsuenak eta krisia gehien sufritu duena Urazka izan da, eta 450 milioi euroko zorra edo pasiboa zuela ordainketa eten-dura izan zuen. Azkenaldian Euskal Herrian izan den ordainketa eten-dura handiena izan da. Beste eraikuntza enpresa batzuek ere ordainketak eten dituzte eta higiezin bulego askok itxi

behar izan dute.

Etxebizitza pribatuen eraikuntza izan da krisiaren kolpea gehien nabaritu duena, salmentak mantso-tu direlako. Lan publikoak, oster, esaterako Y edo Supersur, biziagotu egin dira eta horrek sektorearen hondamena saihesten lagundu du. Hala eta guztiz ere, sektore honen krisiak beste sektore batzuk atzetik eramanez, hala nola zementua, altzairua eta etxetresnak. Hain zuzen, etxetresnen sektore ia osoa

Poltsikoko txanponak eta kredituak urri direnean auto berria erostea hurrengo baterako utzi ohi da. Kotxe saltzaileek Gabon ilunak izango dituzte oraingoan.

Federazioak lantzen duen kontsumitzaileen konfiantza indizeak beheranzko joera zuen joan den urrian. Joera hori, ia ziur, areagotu egingo da datozen hilabeteetan. Aurreikuspenek 2010era arte luzatuko den atzeraldi eta geldialdi garaia iragartzen dute.

Sektore kaltetuenak

Eraikuntzari, higiezinaren sektoreari eta etxetresnei eragin die gehien krisiak. Egia da Euskal Herrian erai-

Enpresak eta familiak ez kolapsatzeko kredituak

Duela ia urtebetetik banka eta aurrezki kutxak familia eta industria-erentzako kredituak murrizten ari dira. Kredituak lortu ezean, industriak ezin du funtzionatu eta kontsumoa gutxitu egiten da. Eta kontsumoak behera egiten badu, ekoizpena murriztea ere eragiten du eta enpresa askok enplegu erregulazioko espedienteetara (EEE) jotzen dute, orain baino lehen mozkin handiak lortu eta bildu arren. Espainiako Gobernuak, munduko beste gobernu askok bezala, diru publiko kopuru handiak (zergapekoena) injeztatu dizkio bankari, kolapsoa eta hondamena saihesteko eta kredituak normal ematen segitzeko. Baina errealitatea, oraingoz eta dirua injeztatu arren, kredituak arian-arian ematen ari direla da.

Ekonomia aplikatuan adituek diote kredituak lortzea funtsezkoa

dela enpresen eta familien likidezia arazoak konpontzeko eta, beraz, krisialdia atzean uzten has-teko. Hala ere, gobernuen eta banku zentralen ahalegina eta guzti, "kreditu arazoak hainbat hiruilekotan luzatuko dira". Ondorioz, kontsumoaren eta inbertsioaren jaitsiera egunetik egunera gehiago nozituko da, eta krisialdia industrietara hedatuko da, bereziki kontsumo ondasun iraunkorren industriara. Confe-bask patronalak dio dagoeneko krisialdia industrial dela eta sek-tore bakoitzean zenbateko eragina izango duen likidezia arazoak kon-pontzearen menpe egongo dela, hau da, kredituen eskuragarritasunaren menpe. Hortaz, bankak eta aurrezki kutxek erantzukizun izugarria dute.

horietatik 45.000 Euskal Herrian. Iaz 10.157 milioi euro fakturatu zituen. Hiru talde nagusiak MCC Automobilgintza, Cie Automotive eta Gestamp dira. Nafarroako BPGk ere menpekotasun handia du sektorearekiko.

Sektoreko arduradunek 2009an ekoizpenak %12rainoko jaitsiera izan dezakeela iragarri dute dagoeneko. Enplegua ere murriztuko da. Zenbait enpresek dagoeneko enplegu erregulazioko espedienteen bidezko doikuntzak egingo dituztela jakinarazi dute. Kontuan izan behar da sektorea oso atomizatua dagoela eta enpresa gehienak txikiak eta ertainak direla: enpresen %23ak 51 eta 100 langile artean dituzte eta %48ak 50 baino gutxiago.

Makina-erreminta onik atera da

Makina-erreminta ere sektore oso garrantzitsua da Euskal Herrian. Oraingoz krisialdiak ez dio eragin. Urteko lehen bederatzi hilabeteetako datuak jakin ondoren, Espainiako Makina-Erreminta Fabrikatzaileen Elkarteak ekoizpenaren %5 eta %7 arteko hazkundea aurreikusten du. Esportazioak ere %8 eta %10 artean haziko dira. Iraila amaieran eskabideen sarrera 2007ko lehen bederatzi hilabeteetan bildutakoa baino %10,3 handiagoa zen eta eskabide zorroa %34 igo zen iazkoarekin alderatuta. Egungo aurreikuspenak positiboak izan arren, sektoreak norabide negatiboa har dezake kredituak bizkor ematen ez bazaizkie. Kreditu ezak edozein enpresa eta sektore ito dezake. Baita makina-erremintarena ere. ■

Mondragon taldearen, MCCren, eskuetan dago, Fagor buru dela. Fagorrek hamasei fabrika eta 10.000 langile dauzka munduan zehar eta krisialdiaren ondorioak gogor jasaten ari da. Nahikoa da gogoan izatea MCCko enpresa honen mozkinak %98 eta salmentak %5,5 jaitsi zirela urteko lehen sei hilekoan. Dagoeneko 150 enplegu gutxiago izatea aurreikusi dute eta pentsatu dute taldearen beste kooperatiba batzuetan birkokatuko dituztela.

Automobilgintzak %12 murriztuko du ekoizpena

Krisialdi betean, kontsumoak behera egiten du. Autoa izaten da erosketaz zerrendatik erortzen den lehenetarikoa. Kontsumo jaitsierak automobilgintzako ekoizpenari eta osagarriei eta mendeakoei eragin die. Hego Euskal Herrian automobilgintzak garrantzi handia du. Soilik EAEn sektore horrek BPGren %17 hartzen du. 300 enpresek osatzen dute eta 60.000 pertsona baino gehiago enplegatzen ditu,

Txapela
buruan
ta ibili munduan

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

Itzultze zamak arintzeko tresna

Hizkuntza batetik bestera egiten orduak ematen dituzte itzultzaileek. Sarri oso antzekoak diren testuak itzultzen dituzte. Urteak dira lana errazteko itzulpen memoriak daudela. Hau da, lehen egindako itzulpenak hurrengoan baliatzeko bitartekoak.

ONINTZA IRURETA

WORDFAST ordenagailuz lagundutako itzulpen tresna da, programa informatikoa, Trados den bezalaxe. Ingeniaritza linguistikoa aritzen den Eleka enpresako Elena Garciak azaldu digu zer den itzulpen memoria, eta haiek Wordfast programa erabiltzen dutenez, guk ere programa horren azalpenak emango ditugu. Dena dela, antzeko funtzioak betetzen dituzte batak ala besteak.

Zertarako balio dio Wordfastek itzultzaileari? Bi hizkuntzak zehazten ditu erabiltzaileak, iturburu hizkuntza eta xede hizkuntza. Hala, gaztelanatik euskarara itzultutako testuak gordetzen ditu edo alderantziz. Itzulpenak biltegian jasotzen ditu, esaldi pareak egiten ditu itzultzaileak. Euskarazko halakori gaztelaniazko halako dagokio, beste hari beste halako... eta horrela dokumentu osoa esalditan lerrotatuta. Itzulpen horiek guztiak pilatzen doaz. Itzultzailea lanean ari denean abisua emango dio ordenagailuak, esanez itzultzen ari den esaldiaren tankerakoren bat "ehizatu" duela itzulpenen biltegian, itzulpen memorian alegia. Erabiltzaileak eskuratuko du ordenagailuak proposatutako esaldi hori eta gustuko badu hartuko du, bestela berak itzuliko du. Garbi gera dadila, Wordfast moduko programek ez dituzte itzulpenak egiten; erabiltzaileak aurrez sortutako itzulpenak berreraibiltzen laguntzen dute. Itzulpen automatikoa bestelakoa da: hizkuntza bateko testua sartu eta berak itzultzen du osorik beste hizkuntzara.

Translation memory	Itzulpen-memoria
*This TM of over 500 TUs was processed with an unlicensed version of Wordfast.	*Bostehun IU baino gehiago dituen IM hau lizentzia gabeko Wordfast-en bertsio baten bidez prozesatuta dago.
Your TM is fine, but cannot be used for the moment.	Zure IMak ez du akatsik, baina, oraingoz, ezin duzu erabili.
Matches cannot be found in this TM.	Ezin da bat-etortzerik aurkitu IM honetan.
Please buy a license number (if not already done), type it in Wordfast, then REORGANISE the TM (in Wordfast, see 'Translation memory'>'Service').	Mesedez, erosi lizentzia-zenbakia (oraindik erosi ez baduzu), idatzi Wordfast-en, eta BERRANTOLATU IMA (Wordfast-en, ikus 'Translation memory'>'Service').
*WfMemory... has been reorganised and reindexed.	*WfMemory... berrantolatu da, eta berriz indexatu da.
Files	Fitxategiak
Select TM	Hautatu IMA
*Select a Wordfast or TMX translation memory (right-click to open TM in Ms-Word).	*Hautatu Wordfast formatuko edo TMX formatuko itzulpen-memoria (egin klik saguaren eskuineko botoian IMA Ms-Word-en irekitzeko).
Share TM through LAN	Partekatu IMA LAN sarearen bidez.
*Share TM through a Local Area Network (LAN).	*Partekatu IMA sare lokalaren bidez (LAN).

Itzulpen memoriak egiteko oinarritzko ariketa da dokumentu pareak lerrotatzea, alegia iturburu hizkuntzari xede hizkuntzako esaldiak parean jartzea.

Itzulpen memorien erabiltzaileak

Hiru talde bereizten ditu Elena Garciak: administrazioa, itzulpen zerbitzuak eta enpresak. Administrazioan, erakunde handitan (Eusko Jaurlaritza, IZO, Foru Aldundiak), itzultzaile asko eta baliabideak daukate eta itzulpen memoriak aspalditik erabiltzen dituzte, izan Wordfast edo Trados. Udalek berriz, baliabide gutxiago dute eta Wordfastari errazago heldu diote merkeagoa delako eta Tradosen tankerako funtzioak betetzen dituelako. Eleka duela bost bat urte hasi zen udalekin lanean eta Gipuzkoa eta Bizkaiko bezeroak

ditu. Beste talde bat itzulpen zerbitzuena da. Zerbitzu handiek urteak daramatzate Trados edo Wordfast erabiltzen eta azkenaldian zerbitzu txikiak hasi dira itzulpen memoriak erabiltzen. Hirugarren multzoan sartuko ditugu ez administrazio, ez itzulpen zerbitzu direnak, enpresak alegia. Eleka horietan muturra sartzen ari da, gero eta gehiago egoera eleanitzetan egin behar baitute lan. Eleka euskara-gaztelania parearekin ari da lanean, lantegi barruko jarduna elebitan izan dadin. Garciak dioenez, ohikoena da ingeniariak edo dena delako adituak berak itzulpe-

**Logikoa litzateke
erabiltzaileek itzulpen
memoriak elkarbanatzea,
alegia, publiko jartzea,
konparazio baterako
sarean**

nak egin behar izatea, eta noski, ez dira hizkuntzan adituak, beren gaian baizik. Nahiz eta industria sektorean hizkuntza sentsibilizazioa oraindik nahiko lausoa izan, gero eta bezero gehiago dituzte enpresetan.

Erabiltzaileak itzulpen memoriekin lan egitea erabakitzen duenean baditu gutxienez bi aukera. Bata da berak programa erosi, instalatu eta bere kabuz lan egitea, itzulpen memoriak berak sortuz edo besteenak bere ordenagailuan sartuz. Bestea profesionalen atea jotzea da. Elekak esate baterako, hainbat zerbitzu eskaintzen dio bezeroari, hasi programa instalatzen eta itzulpen memoriak garbitzeraino. Datu deigarria eman digu: zerbitzu baterako edo besterako Elekak atea jotzen dutenen %95ak eskatzen die itzulpen memoriak beraiek sortzeko, alegia, lehendik eginak dituzten itzulpenak dokumentu paretan lerrokatu eta prestatzea ez dute erabiltzaileek egiten enpresak baizik.

**Itzulpen memoriak
elkarbanatzearen abantaila**

Itzulpen memoriak sortu egin behar dira. Dokumentu pareak lerrokatzea ez du makinak egiten, norberak egin behar du. Lana da. Eta sarri, batik bat administrazioan, oso-oso antzeko testuak erabiltzen dira, dela udal-letan dela bestelako erakundeetan. Bada, logikoa litzateke erabiltzaileek itzulpen memoriak elkarbanatzea, alegia, publiko jartzea, konparazio baterako sarean. Oraingoz hiru itzulpen memoria daude Interneten: IZOrena (Itzulpen Zerbitzu Ofiziala), EIZIERena (Euskal Itzultzaile,

Itzulpen automatikorako bidea

Hala galdetu diogu Eleka enpresako Elena Garciari. Ea itzulpen memoria itzultzaile automatikoa antolatzeko lehen pauso modukoa den. Galdera sinpleegia erantzun korapilatsua duenarentzat. Beraz, azaletik bada ere, itzultzaile automatikoen gaur egungo joerak azaldu dizkigu, nolabait ikusteko itzulpen memoriak eta automatikoak nola uztartzen diren.

Itzulpen automatikoa egiteko hainbat teknika dago, bi dira nagusiak. Bata, Google-ek erabiltzen duena, estatistika. Corpus erraldoiak ditu, testu masa handiak eta itzulpena egiterakoan hor begiratzen du kointzidentziak aurkitzeko. Ez darabil teknologia linguistikorik. Bestea, ordenagailuari esaldien analisi morfosintaktikoa egiten irakastea da.

Kontua da euskarazko corpus masa izugarriak ez dagoela eta egun batetik bestera sortzerik ez dago. Beraz, zenbat eta itzulpen memoria publiko gehiago egin

hobeto, hori dena baliatuko baliatzeke corpus moduan.

Euskararen berezitasunak kontuan hartuta, gaur egun aipatutako bi tekniken nahasketak hartu du indarra.

Orain arteko euskarazko itzultzaile automatikoen emaitzak denetarikoak izan dira: gauza batzuk ondo itzultzen ditu, beste batzuk ez hain ondo eta beste batzuk oso gaizki.

Itzulpen onak noiz egingo dituen galdetu diogu Garciari. Galdera inozoegia oraingoan ere. Hara erantzuna: "Itzultzaileak ez daitezela beldurtu, ez diote lanik kenduko. Berehalako helburua ez da itzulpen profesionalak egitea, edukiak, esate baterako webgureko informazioa, ulertzeko modukoa egitea baizik. Norbaiti entzun nion itzulpen automatikoarengatik hizkuntzak ikasteari utziko geniola. Kotxeko irradian ingelesezko abestia ulertzeko eskuko ordenagailua eraman behar ote dut ba? 500 urtera ez dakit, orain zientzia fikzioa da hori".

Zuzentzaile eta Interpreteen Elkar-tea) eta Bizkaiko Foru Aldundiarena. Elekako Garciari eta beste hainbat erabiltzailei galdetu diegu zergatik ez diren itzulpen memoria gehiago publikoak, horrek dirua eta denbora aurrezten lagunduko badu. Bezero askoren itzulpen memoriak egin dituen Garciak bi arrazoi aipatu dizkigu. Lehena: Datuen Babes Legea kontuan hartu behar dela. Administrazio-ko dokumentuetan sarri ageri dira herriarren izen-abizenak, NAN zenbakia eta bestelakoak. Datu horiek ezin dira publiko egin. Horretarako Elekan tresna bat sortzen ari dira, datuok detektatu eta zentzurik gabe-

ko ordezeko zerbait paratzeko. Bigarren arrazoiak: itzultzaile bakoitzak itzultzeko modu berezia du, bakoitzak bere "maniak" ditu eta horiek besteren esku uztea inor gutxiak nahi du. Dena dela, Garciak udal txikietakoa hainbat itzultzaile ezagutu du, baliabide gutxiarekin eta batzuetan formazio urriarekin lanean ari direnak. Haiek eskertuko lukete erakunde handiagotako edo Foru Aldundiko itzulpen memoriak eskura izatea. ■

Itzulpen memoriak egiteko tresnak:

www.wordfast.net

www.trados.com/en

Babeslea: Errenteriako Euskara Zerbitzua

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

Ukan saria AEDrentzat

2008KO UKAN SARIA Arrasate Euskaldun Dezagun euskara elkarteak jaso du Eusko Jaurlaritzaren eskutik. Horretarako arrazoiak ondokoak: euskara elkarteen mugimenduaren aitzindari izateagatik, berritzaile eta bide-erakusle izanagatik eta euskarak, euskararen munduak eta euskalgintzak desiragarri ez ezik nahitaezkoa duten zabaltasunaren aldeko jarrera hasiera beretik erakutsi izanagatik. Hiru merezimenduzko sari ere banatu zituzten. Bata

Eroski kooperatiba elkarteari, *Consumer Eroski* kontsumitzaileentzako aldizkariaren euskarazko bertsioagatik; Ikeari, urteko katalogoaren euskarazko bertsioa lehen aldiz egin izanagatik eta Microsofti, Windows Vista sistema eragilea eta Office 2007 ofimatikako paketea euskaraz plazaratu izanagatik.

Nafar hedabideak kexu

NAFARROAKO GOBERNUA jira-biraka ibili da euskarazko hedabideentzako diru-laguntzak direla-eta. Azkenean 310.000 eurotik 240.000ra jaitsi du laguntza. Ondoko hedabideek adierazi dute Gobernuarekin negoziatzeko prest direla, laguntzak ez direlako bizirauteko nahikoa: *Xuka, Guaixe, Nabarrerria, Tipi-Ttapa, Kotarro, Karrika, Xapo, Marmari, Mailope, Zorroka* eta *Pulunpe* aldizkariak; *Xorroxin*, *Beleixe*, *Karrape* eta *Esan-erran* irratia; *Tipi-Ttapa* eta *Xaloe* telebistek eta *Topaguneak*.

Hausnartu saria Fermin Lazkanorentzat

SOZIOLINGUISTIKA Klusterrak banatu ditu Hausnartu Soziolinguistika sariak. Lehen saria hutsik utzi dute eta bigarrena Fermin Lazkanoren *Erabilera ala ezagutzeko politikak? Erabilera neurketak oinarri, politikak erabakitze metodo bat* izeneko lanak jaso du. Hirugarren saria Jone M. Hernándezen jaso du, laugarrena Eunat Irazabalek eta bosgarrena Castillo Suarezek.

BAHEA

Unai Larreategi EHEko kideak
Garan esanak: “Abenduaren 3an badirudi arduradun politiko guztiak euskararen alde guztia egiteko prest daudela. Baina zein izaten da abenduaren 4ko errealitatea? Egin kasu, abenduaren 2ko bera, gaztelaniaz funtzionatzen duten instituzioena. Hogeita sei urte dira EAEn euskara ofiziala dela, eta oraindik Bilboko udalbatzak gaztelania hutsean egiten dira, Jaurlaritzan administrazioek orokorrean gaztelaniaz funtzionatzen dute eta eskolak euskalduntzeko behar diren aldaketak egitearen aurka daude”.

Patxi Baztarrika HPSko buruak
Diario de Noticiasen esanak: “Ulergaitza da ele bakarrean bizidun gizartearen zatian ageri ohi den euskal munduarekiko gorria (...) Eleaniztasunaren aurkako joerak urrundu egiten gaituzte etorkizuneko bidetik (...) Azken batean, praktikan hizkuntza sendoenaren alde kudeaturiko diglosia batetik elebitasun orekurrantz daraman zubian barrena buruargitasunak gidatu eta bridaturiko ausardia intelektualak eramango du euskal herritarrok osatzen dugun elkarte bakarra. Denok edo inor ez. Amoz eta jakitez”.

TALAIAN

Langabezia eta enpresariak

Langabeziak, eraikuntzaz gain, industria eta zerbitzuak astindu ditu Hego Euskal Herrian. Aurreikuspenen arabera, hazten segiko du. Azaroan, Hego Euskal Herrian, 9.683 langabe izan dira eta orain guztira 124.906 langabe daude, biztanleria aktiboaren %9a. Sektore guztiei eta lau probintziei eragin die. Aldi baterako kontratuak dituztenak ari dira nozitzen langabezia, gazteak eta emakumeak. Finantza krisiak eragin du hau. Bankak, hipoteka toxikoen bidez, zakua etekin galantez bete nahi izan du, zuloa egin zaion arte. Kredituak emateari utzi dio, lehenbizi eraikuntza geldituz eta gero industria eta zerbitzuak. Langabetuak gero eta gehiago direnez, kontsumoak behera egin du eta ondorioz industria eta zerbitzuak izoztu egin dira.

Patronalak, garai onetan etekinak banatu ez baditu ere, langileei eta sindikatuak elkarren babesean aurrera egitea eskatzen die orain. Horrek aldarrikapenak alboratzea esan nahi du, soldatak izoztea eta lan erregulazioak onartzea. Izango dira enpresa txiki eta ertaineko enpresari ondarduak, langileekin etekinak banatu dituztenak. Gutxienezkoak izango diren horiek eskubidea dute bat egin eta negoziazio koiunturalak egiteko. Eskubiderik ez dute ordea, enpresa ertain, handi eta multinazionalak, etekinak poltsikoan gorde eta ez zituztelako elkarbanatu langileekin. Horiek ordain dezatela krisia, ez langileek. Eta Administrazioak begi zorrotzez kontrola dezala enplegu erregulazioko espediente bakoitza.

Juan Mari Arregi

Hilketaren arbuioa, elkarriketaren aldarria

ANDONI CANELLADA / ARGAZKI PRESS

INAZIO URIA-REN hilketarekin ETAk berriz erakutsi du bere apustu armatua ahalik eta modu gogorenean eustekotan dagoela. Batek daki, molde horretan beste negoziazio prozesu bat behartuko duen ala ez. Ezetz esaten da, baina Aljer, Aznarren MLNV hura, Loiola... ez dira amestutakoak.

ETAren kalterik zuzen eta handiena bere biktimek eta haren ingurukoek jasotzen dute, inolako zalantza barik. Konponbide eta itzulera gabeko ondorio itzelak. Baina kalteen balorazio politikoa eginez gero, gaur gaurkoz, eragindua berarengandik gertu dagoen ezker abertzalea da. ETA ez da Estatuaren ilegalizazio politiken erantzule zuzena, diskurtso politikoki zuzenak iradokitzen duen bezala; ezin da argudio horrekin Estatuaren erantzukizun errepresibo eta antidemokratiakoa zuritu.

Baina bere jardun armatuak egoera horiek sortzen ditu. Estatuak da ETAren aurkako estrategia aldatu zuena, zuzenki bera kolpatzetik, ENAMeko mugimendu zibila ere kolpatzera iraganez —eta askotan, ENA-Metik kanpoko pertsona eta egitu-

rak ere errepresio sare berean sartuz—. Zuzenbide estatuaren izaeraren guztiz aurkakoa da "dena da ETA" errepresio molde hori, baina Estatuak samur eraman dezake aurrera, nagusiki bi arrazoiengatik: bat, Espainiako populazioa horretarako xaxatzen delako eta hori Madrilén politikoki errentagarria delako; eta bi, eta garrantzitsuena, ETAren jarduerarekiko euskal gizartean dagoen arbuiatze sakon eta indartsuak kontrako erreakzio sendorik oztopatzen duelako.

ETAk borroka armatuarekin jarraitzearen aldekoentzat, aldiz, badirudi eraginkorragoa dela borroka armatuak eman dezakeena, mugimendu politiko indartsuak lor dezakeena baino. Pentsamolde

zaharra da hori ezker abertzaleko zenbait gunetan, eta askotan arrakastatsua izan zaio, batez ere horrek sostengu —edo ulergarritasun— zibil indartsua izan duelako atzean. Besteak beste, horregatik geldiarazi zen Lemoizko zentral nuklearra eta horregatik behartu zen Leitza-rango autobiarene negoziatioa.

Baina horiek duela 30 eta 20 urte gertatu ziren. Denboraren higatzea eta euskal gizartean izandako aldaketa guztiak ikusi nahi ez dituenak, errealitatearen interpretazio arazo larriak ditu.

Bide itsua da estrategia horren etorkizuna, ez ezker abertzalearentzat bakarrik, baita euskal gizartearentzat ere. Horrexegatik, halako une gogorretan, hilketa berriarekiko arbuio argia erakustez gain, ezinbestekoa da elkarriketa eta negoziatioaren aldarrikapen sendoa egitea. Ajuria Eneko Itunak porrot egin zuen; hortik ez da irtenbide txukunik gauzatuko. Duela astebete ETAk Loiolan hil du Uria; duela 24 hilabete Loiolan ari ziren hizketan eta lorpen handiak erdietsi ziren. Hala badirudi ere, hori ez zen iragan mendean izan.

gure
artean
euskaraz

BFA
DFB

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Iker Zirion, Kongoko gerran lekuko berezia

Kongoko ipar-ekialdean gerra piztu da berriro. Bake itxuraren azpian bizirik daudela dirudi 1997tik 2003ra arteko gerraren txingarrak. Lau milioi herritarren heriotza ekarri zuen hari Afrikako Lehen Gerra Handia deitu zioten. Orain Kivu aldean hiltzen da jendea, denen oharkabea.

IKERREK KONGOTIK IDAZTEN DIGU, *Voces del Congo* blogean. Iker Zirion Landaluze da bera, euskalduna, zuzenbidean eta zientzia politikoetan lizentziatua. *Voces del Congo* Bartzelonako *El Periódico* egunkariak dauzkan blogetako bat da. Euskal Herriko Unibertsitatearen Hegoa institutuan ikerketa lanetan aritu ondoren, *Veterinarios Sin Fronteras* (Mugarik Gabeko Albaitariak, VSF gaztelerazko siglengatik) erakundeak Kongoko partzuerrekin martxan dauzkan proiektuetan teknikari lanak egiten ditu, hain zuzen azken aldian gerrak astintzen dituen lurraldeetan, Ipar Kivu eskualdean.

Azaroaren 14an argitaratu du Zirionek lehenbiziko kronika: *Esto no ha acabado* (Hau ez da bukatu). Kexu da Mendebaldeko komunikabide nagusiek Kongoko gerra ahaztuta daukatelako. Azken eraso saila abuztuan hasi zen, baina prentsan ez zen aipatu bi hilabete geroago arte. “Guduek –idatzi du Zirionek–, lekualdatzeek eta gizakien sufrikarioek bi hilabete abantaila zeramaten. (...) Eta hamar egun geroago, piztu zen abiadura berean itzali zen albis-teekiko interesa”.

Kexu da ere kazetariok artikulu sinpleegiak idazten omen ditugulako, gehienetan besteren sufrimendua azaldu besterik egin gabe, gatazka errazegi mugatuz etnia arazoetara.

Zirionek lehen kronikan ematen ditu liskarrak kokatzeko xehetasun batzuk, baina askoz gehiago emanak ditu 2007ko artikulu sakonago batean (“Gerra ez da ipuina”); VSFren gunean irakur daiteke.

Hirugarren kronika “Kirumbako oihana” deitzen da. Kongoko Armadaren kontra borrokatzen diren matxinoek, Laurent Nkunda jenerala buru duen *Congrès National pour la Défense du Peuple* (CNDP) taldekoek, Kanyarabayonga berenganatu dutela zabaldu dela. Autoz lau orduan irits daiteke hara VSFko bulegoak dau-den Butembotik. Erakunde honen bazkide kongotarrak Kanyarabayongatik 15 kilometrora daude. Hauek telefonoz deitu omen diete Zirioni-eta: jendea basora doala ihesi.

Azkenaldian behin eta berriro ezkututzen dira oihanean. Gehienetan ez da izaten inguruan soldaduak gerran ari direlako, frontera doazene edo frontetik datozenek egiten dituzten gehiegikerien beldurrez baidzik. Herritarrak hil, emazte eta neskatxak bortxatu, zernahi ostu edo birrindu... Hango militar guztiek egiten omen dute, baina herritarrek batik bat Kongoko Armadako soldaduen txikizioak salatzen dituzte. Gaizki armatu eta ordaindutako militarrok oso dira arriskutsuak.

“Argibide erraza”, izenburu hau ipini dio Zirionek laugarren kronika-

ri. Gatazkaren funtsa nahi digu esplikat. Edo hobeto, komunikabideetan Kongokoaz ematen den esplika-zio errazegia salatu. Nork esan du etnia arazoak daudela muinean eta Laurent Nkunda matxinoak tutsiak defendatzen dituela? “Hamar adjetibo bururatzen zaizkit Nkunda kalifikatzeko bere jatorri etnikoaren beharrik gabe: kongotarra, buruzagia, krudela, matxinoa, mendebaldarren aldekoa, jenerala, azeria, militarra, zinikoa... Horra, bederatzi atera zaizkit. Ea, bai, tutsia”.

Etnia kontuak aitzakia dira

Kongon 250 etnia eta gehiago bizi dira. 60 milioi kongotarren artean %5 dira “ruandofonoak”, horrela deituak Ruandan nagusi den kiya-ruanda hizkuntzan mintzo direlako. Horien artean ehunka mila urri batzuk dira tutsiak, gehienbat Ipar Kivuko Rutshuru eskualdean bizi direnak.

Iker Zirionentzako Laurent Nkunda jeneralak tutsien paranoia elikatzen du, baina bere 3.000 soldaduek tutsi aberatsak ondo zaintzen dituzten moduan gainerako tutsiak beste herritarrak bezain baldar tratatzen dituzte. Nkunda jeneralaren kontra atxilotzeko agindu internazionala dago, giza eskubideen kontrako delituengatik. Dokumentatuta dagoen azken sarraskia joan den azaroren

Julien Harneis izeneko batek sinatu du argazki hau. Ipar Kivu eskualdeko Goma hiri inguruan, errefuxiatu kanpalekuetan, laguntza humanitarioa banatzen den guneetan eta herritarrak ihesi dabilzan bideetan egindako foto sail ederra eskaintzen du Interneten. Argazkiko amona herritik beldurtuta ihesi zebilen beste asko bezala, Kibatiko kanpalekuaren inguruan, eta gelditu ondoren argazkilariari swahiliz mintzatu omen zaio luze. Amona bezala noraezean dabilzan beste jendeak ere duintasunez jantzita ikusten dira. Milioi erdi jende dabil ihesi, batzuk oihanean ezkutatuta, besteak ahaideen etxeetan, eta asko kanpalekuetan. Irudi txikian Iker Zirion Landaluze ageri da, “Veterinarios Sans Frontieres” erakundearekin joanda Kongon lanean ari den teknikari gatzeta.

2 eta 4 artean burutu zuten haren militarrek, Kiwanja herrian, gizon, andre eta umeak odol hotzean hilez, batzuek diote 20, besteek 200.

Nkunda Ruandako Gobernuak babesten duela diote zurrumurruak. Eta Ruandako lehendakari Paul Kagame, AEBek eta Britainia Handiak. Kasualitate hutsa ote da erasoak berriro hastea duela gutxi Kongoko Gobernuak Txinarekin akordio bereziak sinatu eta berehala? Antza denez, Txina prest dago europarrek eta amerikarrek baino hobeto pagatzeko bertako zurak, harribitxiak eta mineralak.

Azaroaren 26ko kronikaren titulua “(Berriro) zerotik hastea” da. Asteotan gerrak astindu ditu VSFko kideak lanean ari diren herriak. Tar-

tean CNDPko matxinoek atzera egin dute beren borondatez, 40 kilometrotan, eta kalteak zenbatu ahal izan dira. 200.000 pertsona daude ofizialki ihesean, nazioarteko erakundeek antolatutako kanpalekue- tan, baina beste hainbeste daude kontatzen ez direnak ahaide eta lagun- en etxeetan babestu direlako. Oihanean ezkutatu direnak hasi dira kontuz nor bere etxera hurbiltzen.

Kirumba herritik VSFkoei SMSa bidali diete elkarlanean dauzkaten sozio kongotarrek: “Arratsalde on! Eguna berri handirik gabe pasatu da, baina jendea hemen triste dabil. Ezer ez da salbatu. Berriro hasi behar da zerotik”. Iker Zirionek aitortu du ez zekiela zer erantzun. Zorionez, taldeko beste batek ida-

tzi du: “Animo! Elkarrekin hasiko gara berriro”.

Voces del Congo blogean azaroaren 28ko mezua (lerrook idazterakoan azkenbigarrena) da: “Kafea hartu jeneralarekin”. Nazio Batuen Erakundeak Kongon daukan armada txikiaren gorabeherak kontatu ditu. MONUC bataiatutako indarra 1999an abiatu zen, orduan hasi eta 2003a bitartean milioika heriotza ekarri zituen gerra handiaren hasieran. Gerra hura benetan izan zen Afrika Lehen Gerra Handia bataiatzea merezi izan duena.

MONUCen misioa herritarrak babestea bada, bistan dago ez duela egoki burutu. Azkenaldian, ordea, herritarrak haserre daude MONUCeko militarrek bitartekari edo baketze lanak baino gehiago CNDPko matxinoei laguntzen ari omen zaizkielako. Militar espainiar bat izendatu zuten MONUCen buru abuztuaren 28an, Vicente Díaz de Villegas jenerala, eta urriaren 27an honek dimititu egin du.

Iker Zirionek ez omen ditu asko maite militarrek eta kafea ere ez du gustuko. Baina kafe bat hartu nahiko luke Díaz de Villegas jeneralarekin, NBEak bidalitako militarrekin zer gertatzen ari den jakiteko. Zergatik 17.000 soldadutatik 5.500 besterik ez dauden gudalekue- tan, adibidez. Kongoko gerra geldiarazteko borondate politikoa falta dela sumatzen du Zirion ikertzaile gazteak, eta nahiago luke oker egotea. ■

www.argia.com/nethurbil.php
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Santi Leone

Humpty-Dumptyren herrian

D

ogmaz ari delarik, Aita Sainduak ez du behin ere hutsik egiten, Espiritu Saindua baita haren ahotik mintzo dena. Gurean ere, nafar dogmaz mintzatzen hasi bezain fite, Miguel

Sanzen espiritua jabetzen da Roberto Jimenez PSNko idazkariaren mingainaz eta, hortaz, hark zuzen eta egoki azaltzen du beti nafar esentzia ukiezinari dagokion guztia. Jakina, espirituen munduko mugimendu esplikagaitz horiek eragina izan dute behehitiko mundu honetan ere. Bertzeak bertze, UPNren hautetesle kopurua biderkatu dute, anitzek oraindik jakin ez, edo jakin nahi ez arren, gaur egun, PSNren boto-emaile guziak UPNrenak baitira. Oinarrien batbateko zabaltze horrek, hala ere, zenbait *itsuraldaketa* egitera behartu du Miguel Sanzen etxean, adixkide etorri berriak eroso senti daitezen.

Izan ere, nire ustez, egunotako nafar eskuinaren barneko kalapitak haren indarra erakusten du gehiago, haren ahulezia salatzen baino. Sozialistek katixima navarristek berek baino hobeki dakitela erakutsirik eta, ondorioz, mendebaldeko arriskua betiko lekuturik, erregionalistek zorrak kitatzeari ekin diote. Hori baita azpian dagoen bakarra: etsaitasun eta ezinikusi pertsonalak. Edo, nik, behinik behin, ez dut hori bertzerik ikusten UPN eta PPren arteko muturtzean. Funtsean, pastela berena baino ez dela ziur daudelako hasi dira labankadaka, pasteletik puskarik handiena nork hartuko. Botere nahia da dantzan dabilena, ez ideologia. Horri dagokionez, denak ados: gu gara Nafarroa, eta Nafarroa geurea da, bertze inorena ez. Eta Nafarroa defintzeko, Wittgensteinen logika ostentsibleaz baliatuz, behatza mugituz alegia, beren burua seinalatzen dute.

Bertze aldean ere, gutarron artean, nolabait azaltzeko, ez da Wittgensteinen jarraitzailerik falta, baina goitian aipaturiko logika gordin hori erabili beharrean, hizkuntza filosofiaren adarretan galtzeko joera dugu. Beharbada, oraindik geurea zer den ez dakigulako izenen labirintoetan erraturik gabiltza: Euskal Herria, Nafarroa Osoa, Euskadi edo,

JOSU SANTESTEBAN

berriki proposatu bezala, Euskal Herria-Nabarra edo, are, Euskal Herriak (pluralean). Haurra sortu baino lehen, haurrik izaten ahal dugun jakin baino lehen, etsaiturik gabiltza izenaren kontura. Joan diren asteetan, euskal selekzioaren inguruan piztu den eztabaida horren adibide ederra dugu.

Bitxia da, edonola ere, eleen esanahia batzuetan nazkatzeraino fintzen dabiltzanei —edo, akaso gabiltzanoei erran beharko nuke— nola atzendu zaizkien —edo zaizkigun— oinarritzko gauza batzuk. Duela aste batzuk, aldizkari honetan egindako elkarrizketa batean, Xabier Gantzarainek Humpty-Dumptyren esaldi bat ekarri zuen hizpidera: garrantzitsuena ez da hitzek zer erran

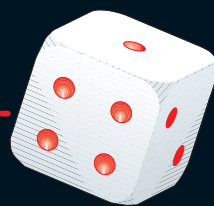
Oraindik geurea zer den ez dakigulako izenen labirintoetan erraturik gabiltza: Euskal Herria, Nafarroa Osoa, Euskadi edo, berriki proposatu bezala, Euskal Herria-Nabarra edo, are, Euskal Herriak (pluralean). Haurra sortu baino lehen, haurrik izaten ahal dugun jakin baino lehen, etsaiturik gabiltza izenaren kontura

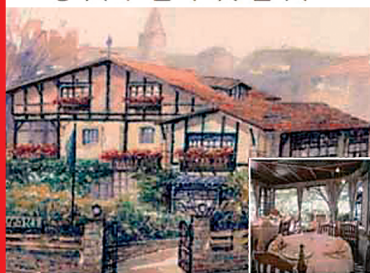
nahi duten, garrantzitsuena nork agintzen duen da. Ezin erran Miguel Sanz, Santiago Cervera edo Jaime Ignacio del Burgo Lewis Carrollen irakurleak ote diren. Edonola den ere, argi dago ongi ikasiak dituztela haren lezioak. PSNren jarrera otzanari esker Nafarroa inoiz baino blindatuago dagoen honetan, hemengo jaun eta jabeak lasai aski ibil daitezke elkar mokoka. Definizioak argi baitaude: Nafarroa zer den eta, batez ere, norena den. Hori ikusita, beharbada estrategia politiko eta kultural batzuk aldatzen hasi beharko genuke. Bitartean, gure Humpty-Dumpty foralak hesitik erori eta hausteko beldurrik ez. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

JOLASTOKI JATETXEA

Jolastoki jatetxea

Afaria
bi lagunentzat

Makalen etorbidea, 24 - Neguri
Getxo, BIZKAIA

www.jolastoky.com

1

Euskal Burdinaren Museoa

3 harpidedunentzat
bina sarrera

Mirandaola parkea - Telleriarte auzoa, z/g
Legazpi GIPUZKOA

www.lenbur.com

2

SUTAGAR ZUZENEAN

MORE VOLUMEN TOUR 93
EIBAR

Su ta Gar
Zuzenean
More volumen tour 93
Eibar

3 DVD opari

www.sutagar.com
sutagar@sutagar.com

3

Olaberriako Kartinga

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Gainera auzoa, z/g
Olaberria, GIPUZKOA

www.vilarinomotor.com

4

Kirolaz badakit

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

BELCEBLUES

- Iñaki Zipitria Urkizu (Lezo)
- Getxoko Justizia Jauregia (Getxo)
- Mamen Uharte Azpiroz (Leitza)
- Ardatz Kultur Elkarte (Gasteiz)
- Maite Urkia Inza (Legazpi)

DANBAKA

- Jabier Azkarate Ugalde (Urretxu)
- Jose M. Esparza Zabalegi (Tafalla)
- Eneko Maior Ganboa (Donostia)
- Jose Maria Betelu Azurmendi (Elgoibar)
- Fernando Elorza Etxaspe (Aretxabaleta)

UROLA JATETXEA

- Francisco Larrea Olasagasti (Donostia)

ZIZTADAK

- Joxe Mari Ibarburu Arotzena (Donostia)
- Migel Anjel Mintegi Larraza (Beasain)

TARPOON URPEKARITZA

- Juan Jose Belza Artieda (Elgoibar)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

euskaraz bizi
nahi dugunon
herrira

Tutera-Gasteiz 09
martxoaren 26tik apirilaren 5era

16. korrika *æek*

izan zaitez
korrika laguntzailea!

12 euroren truke Korrika laguntzailea
izango zara eta txartelari esker abantailak
lortu ahal izango dituzu